

UPPSALA
UNIVERSITET

UPPSALA UNIVERSITET

Teologiska institutionen

Magister/masteruppsatskurs VT25, avancerad nivå, 15 poäng

Våren 2025

Handledare: Katarina Westerlund

Betygsättande lärare: Anders Sjöborg

”Hur hann hon allt och alltid glad?”

Historiekultur, kallelse och profession i minnesteckningar av diakoner

Susanna Löfgren
susuhari@hotmail.com

Abstract

Deacons connected to the Church of Sweden have been trained and ordained since the 1850s, and since then the profession has been through many changes. Even today, there are unanswered questions about the deacon's profession, identity and vocation. The aim of this thesis was to analyze clergy obituaries of deceased deacons to gain new knowledge about the deacon as a minister. The deacons in the chosen obituaries were in service during the years 1936-2013. With an abductive approach and a qualitative content analysis of seventeen clergy obituaries this thesis answers two questions:

1. What memories are highlighted in the clergy obituaries and what does the analysis of these uses of history say about a culture of history of the deacon as a minister?
2. How can the clergy obituaries contribute to an understanding of the deacon's vocation and professionalization process?

The thesis works with three theoretical perspectives: uses of history, Lutheran vocation and profession theory.

A historical culture of the deacon includes memories of the deacon's former professional role, as well the deacon's training and ordination. It also includes the deacon's tasks and how the deacon is described as a person. The deacon is set to work with many different groups of people, and it is stated that the deacon can do "almost everything". The deacon is "cheerful", "serving", "action-oriented", "listening", 'knowledgeable' and "reserved". A historical culture of the deacon also includes that after retirement, the deacon has a voluntary commitment in the parish.

This thesis shows that the deacon's vocation changes throughout life, in a process of life interpretation. The deacon's vocation is always directed towards fellow human beings, in work as well as in personal life, often towards children and young people, the elderly, the sick and vulnerable. Another part of the vocation is to be active in the Sunday service liturgy.

The deacons described were trained in several different academic fields, which means that they cannot be seen as belonging to one single profession. For several deacons, their former professional role had a larger impact on their tasks in the parish, in comparison to the impact of the education and ordination as deacon.

Keywords: Deacon, diaconate, church, clergy obituary, uses of history, historical culture, vocation, profession.

Innehållsförteckning

KAPITEL 1 INLEDNING	5
1. Inledning	5
1.1.Syfte	7
1.2.Frågeställning	7
1.3. Avgränsning	7
1.4 Centrala begrepp	8
KAPITEL 2 FORSKNINGSÖVERSIKT OCH TEORI.....	9
2.1. Forskningsöversikt.....	9
2.2. Presentation av teori	14
2.2.1 Historiebruk	14
2.2.2 Luthersk kallelsesyn	15
2.2.3 Professionsteori	16
2.3. Arbetsmodell	18
KAPITEL 3 MATERIAL OCH METOD	19
3.1. Material.....	19
3.1.1 Texter om diakoners liv och gärning	19
3.1.2 Minnesteckningar i Linköpings stift	20
3.2. Metod.....	22
3.2.1 Innehållsanalys.....	22
3.2.2. Intervju	24
3.2.3 Validitet	24
3.2.4 Forskningsetik	25
KAPITEL 4 RESULTAT	27
4.1 Före diakonutbildning och vigning	27
4.2 Diakonutbildningen, vigningsplatsen och vigningsspråket	29
4.3 Diakonens uppgifter	31
4.4 Rollen i församlingen efter pensioneringen	34
4.5 Diakonens karaktärsdrag	34
4.6 Diakonens kallelse	36
KAPITEL 5 ANALYS OCH SLUTSATSER.....	39

5.1. Analys	39
5.1.1 Luthersk kallelse.....	39
5.1.2 Professionsteori.....	40
5.2. Slutsatser	42
5.2.1Minnen och historiekultur.....	42
5.2.2 Diakonens kallelse och professionaliseringsprocess.....	43
KAPITEL 6 DISKUSSION	45
6.1. Empirisk reflektion	45
6.2. Teoretisk reflektion	46
6.3. Metodisk reflektion	47
6.4. Avslutande reflektioner	48
SAMMANFATTNING	49
REFERENSER	51
Bilaga 1	55

Kapitel 1 Inledning

1. Inledning

”Måhända kan en och annan av diakoniens vänner vilja lära känna den kvinna som med hängivenhet och kärlek utbildade de första diakonissorna i vårt land” skriver prästen Gunnar Stenvall i skriften *Minnesteckningen av Marie Cederschiöld, Sveriges första diakonissa* som gavs ut till Ersta diakonisällskaps hundraårsjubileum (Stenvall, 1955).

Diakoner har utbildats och vigts med koppling till Svenska kyrkan sedan mitten av 1800-talet med förebild från diakonihus i Tyskland. Diakonen var från början knuten till en av de fem diakoniinstitutionerna Ersta, Sköndal, Bräcke, Samariterhemmet och Vårsta, men efter en lång process gjordes en ändring i Svenska kyrkans Kyrkoordning 1999, så att antagning och vigning av diakoner flyttades till de tretton stiftet. År 2000 blev diakonatet en del av vigningstjänsten i Svenska kyrkan där nu både diakon, präst och biskop är ämbetsbärare (Inghammar, 2005, s. 289–290). Utvecklingen av diakonens profession har skett parallellt med framväxten och professionaliseringen av de s.k. semiprofessionerna, t.ex. socionomen och sjuksköterskan. Dessa yrken hänger nära samman med formuleringen av ”den sociala frågan” och framväxten av det svenska välfärdssamhället (Brante, 2014, s. 264). Diakonens yrkesroll har sett olika ut i olika tidsperioder och på många sätt varit oklar. Idag är diakonen och det diakonala arbetet fortsatt viktigt som en del av kyrkans och civilsamhällets sociala roll och engagemang i välfärdsfrågorna. Trots att det i år är 25 år sedan diakonatet blev en del av vigningstjänsten är frågor kring diakonens profession minst lika relevanta idag.

I *Biskopsbrevet om diakoni* (2015) skriver Svenska kyrkans biskopar att vigningstjänsten innefattar tre uppdrag; diakon, präst och biskop, men att gränsdragningen

mellan dem inte är knivskarp. De tre uppdragen har olika centrum och tyngdpunkt, samtidigt som de delvis överlappar varandra. Diakonens uppdrag definieras som karitativ och i uppdraget ligger ”att peka på Guds rikes verklighet mitt i samhället och kämpa för rättvisa, delaktighet och värdighet för alla”. Diakonins riktning ska vara både inåt, in i församlingens inre liv, och utåt på samhällsarenan (s. 46–51). Biskopsbrevet *Kallad till diakon och präst* (2014) pekar på diakonens fyra grundläggande arbetsuppgifter som ger den sin identitet: röstbärare, ledare, själavårdare och undervisare (s. 33–42).

Diakonaten och diakonens roll är i ständig förändring utifrån förändringar i både samhället och kyrkan, och flera röster lyfter frågor om diakonen och diakonaten idag. ”Diakonatenets identitet måste bearbetas vidare” skriver Elisabeth Christiansson Drake, lektor i praktisk teologi med särskilt fokus på diakoni, och stiftsteolog Helena Inghammar i en artikel i *Kyrkans tidning* 2024. Tidigare hade samma författare i en artikel i *Svensk kyrkotidning* pekat på behovet av fortsatt och fördjupat teologiskt arbete med diakonatenets identitet. Förutom kyrkohistoriska och ekumeniska perspektiv menar de att professionaliseringsteoretiska perspektiv kan bidra till en förståelse av diakonaten. Två brännpunkter är relationen till det allmänna prästadömet (alla döptas uppdrag) och relationen till prästerna. En fråga som kan ställas är om alla förändringar kring diakonyrket har bidragit till att det inte riktigt har formerats, utan att det fortsätter söka sina professionsformer (Christiansson Drake och Inghammar 2023).

Så hur kan ett fortsatt arbete kring diakonens profession se ut? Ett initiativ är *Nätverket för diakoners ledarskap* som arbetar för att stärka diakonen som ledare och främja det diakonala ledarskapet i Svenska kyrkan. När nätverket den här våren bjuder in till Diakonalt forum så är det med temat ”Den vigda diakonens identitet” (Nätverket för diakoners ledarskap, 2025).

Ett annat sätt att nå ny kunskap kan vara att arbeta akademiskt med nedskrivna livsberättelser om diakoner som gått före oss, som Marie Cederschiöld som nämndes här i inledningen. Vilka minnen är det som lyfts fram i skildringar av diakoner, och vad säger det om synen på diakonens kallelse och profession idag? I Linköpings stift, som jag själv är diakonvigd i och verkar inom, skrivs och publi-

ceras minnesteckningar av avlidna diakoner sedan 2013. Det är brokiga, innehållsrika berättelser om deras gärning och den tid då de levde och verkade. Minnesteckningarna har väckt ett intresse hos mig själv, och de var fröet till varför jag valt att skriva den här magisteruppsatsen. Min förhoppning är att minnesteckningarna ska ge ny kunskap om diakonens kallelse och profession.

1.1. Syfte

Syftet med uppsatsen är att analysera minnesteckningar av avlidna diakoner för att få ny kunskap om diakonen som ämbetsbärare. Diakonen blev en del av vigningstjänsten först år 2000, vilket innebär att många diakoner som minnestecknas idag, på sin tid inte verkade inom ramen för vigningstjänsten. När minnesteckningarna skrevs under 2010 och 2020-talet hade diakonen dock blivit en del av vigningstjänsten, och alla diakoner var och sågs på som ämbetsbärare. Att de sågs som en del av vigningstjänsten var själva skälet till att de minnestecknades. Diakonen som ämbetsbärare axlar diakonatets uppdrag i den treledade vigningstjänsten i Svenska kyrkan. Diakonen är både person, yrkesutövare och ämbetsbärare. Dessa rollen kan särskiljas från varandra, men när de hålls samman kan kunskap nås om både diakonen och om Svenska kyrkan. Sådan kunskap kan bidra till en vidare diskussion om både diakonen och diakonaten i Svenska kyrkan.

1.2. Frågeställning

För att uppfylla syftet ska jag svara på följande två frågeställningar:

1. Vilka minnen lyfts fram i minnesteckningarna och vad säger analysen av det historiebruket om historiekultur kring diakonen som ämbetsbärare?
2. Hur kan minnesteckningarna bidra till en förståelse av diakonens kallelse och professionaliseringsprocess?

1.3. Avgränsning

Minnesteckningar finns i flera stift. Jag har valt att endast använda de som idag finns publicerade i Linköpings stift eftersom det är ett hanterbart material i förhållande till den här uppsatsens storlek. De är publicerade 2013, 2017 och 2021 och

minnestecknar sjutton diakoner som var yrkesverksamma som diakoner mellan åren 1936–2013.

1.4 Centrala begrepp

I uppsatsen använder jag begreppet *diakon* då jag beskriver de personer som minnestecknats. Begreppet *diakonissa* används vid tillfällen då det finns en särskild poäng med att använda det. Orden *diakon* och *diakoniat* har olika innebörd men hör nära ihop. I uppsatsen har jag valt att använda ordet diakon, eftersom jag har diakonen som person, yrkesutövare och ämbetsbärare i fokus, snarare än kyrkan och diakoniatet.

Kapitel 2 Forskningsöversikt och teori

I det här kapitlet presenterar jag tidigare forskning på uppsatsens ämnesområde, och de teoretiska perspektiv som jag valt för uppsatsarbetet.

2.1. Forskningsöversikt

I forskningsöversikten har jag valt att använda material om diakonen och diakonatet i Svenska kyrkan under de senaste 35 åren, och det är det jag presenterar i den här forskningsöversikten.

I arbetet med forskningsöversikten sökte jag på orden *diakon* och *diakonat* i databaserna ATLA (61 + 89 träffar), Web of Science (125 + 0 träffar) och Google Scholar (35 100 + 157 träffar). Jag gick igenom alla träffarna i ATLA och Web of Science och valde ut enligt ovan. Eftersom sökträffarna på Google Scholar var många så sökte jag där även på ordkombinationerna diakon + minnesteckning (16 träffar), diakon + yrkesidentitet (111 träffar) samt diakon + roll (1980 träffar), diakon + uppgift (1220 träffar) och diakon + profession (1600 träffar). Från Google Scholar har jag inte gått igenom allt material. Där var flertalet träffar på uppsatser på kandidat, magister eller mastersnivå. Från de uppsatser som jag bedömde som intressanta för min egen uppsats undersökte jag vilka teoretiska perspektiv de använt sig av och vilka publikationer de valt att använda i sina forskningsöversikter.

I boken *Diakonattet. Från ekklesiologi till pastoral praxis* (1993) vill Sven-Erik Brodd, professor emeritus i Kyrkovetenskap, diskutera diakonatet i ett vidare teologiskt sammanhang. Han utgår från en ekumenisk diskussion och fokuserar på ämbetets roll utifrån ett ekklesiologiskt grundmönster. Kyrkan är *diakonia*, *leitourgia* och *martyria* för att Kristus är det. Diakonattet representerar i ämbetet

Kristus som diakon, diakonia, men sambandet med leitourgia och martyria finns också förverkligat i diakonatets uppgifter (s. 14–15 och 236–238).

Stiftsteologen Helena Inghammar skrev 2005 avhandlingen *Från moderhuset till domkyrkan* om diakoner och diakonissors upptagning, invigning och vigning i Svenska kyrkan åren 1855–1999, inom ämnet Religionsvetenskap, Kristendomens historia. Avhandlingen beskriver hur olika diakon- och diakonissvigningsritual i Svenska kyrkan har speglat synen på diakonens roll i kyrka och samhälle under varje tid. Inghammar ser en utvecklingslinje från sällskapsdiakoni till samhällsdiakoni till kyrklig diakoni. Från början var den väckelsebaserade sällskapsdiakonin lågkyrklig, pietistisk, socialkonservativ, filantropisk och individcentrerad. Vigningen var inte en förutsättning för tjänst och det var ingen större skillnad i yrkesrollen mellan de som var vigda och de som inte var det. Under utbildningen kunde en person tjänstgöra som diakon utan att vara vigd. Därefter tog samhällsdiakonin plats under 1900-talets första decennier med betoning på den geografiska organisationen och församlingens ansvar utifrån unglyrkylighetens teologi. Många diakoner arbetade då i offentlig tjänst fram till den tid då det inte längre behövdes och diakonen blev mer kyrkligt förankrad. Höglyrkylighet och jämställdhetskrav drev på frågan om diakonatet och vigning av diakoner, och i debatten kring att öppna prästämbetet för kvinnor förordades ett kvinnligt diakonat som alternativ. På 1960-talet blev diakonens koppling till kyrkan viktig, där diakonin som sådan sades konstituera kyrkan. Två ekumeniska processer som skyndade på processen att öppna vigningstjänsten för diakoner var BEM-dokumentet 1982 (Dop, nattvard och ämbete) och Borgåöverenskommelsen 1992 som båda lyfte fram diakonatet som en del av ett tredelat ämbete. De vigningslöften som en diakon avger har förändrats över tid och det var t.ex. först i Svenska kyrkans handbok från 1987 som diakonen lovar att ”stå på de förtrycktas sida” (s. 11–297).

2006 skrev religionssociologen och diakonen Charlotte Engel avhandlingen *Kyrkans sociala arbete – för vem och varför?* Ett av delsyftena var att analysera det diakonala arbete som utfördes i ett mindre antal församlingar för att se vilka bevekelsegrunder som låg bakom inriktningen för arbetet. Avhandlingen fokuserar på det diakonala arbetet men visar också på diakonens roll. Diakonernas yrkesroll beskrivs som osynlig och diffus i församlingen, men diakonerna var samtidigt

alltmer fria från traditionella roller och integrerade i medarbetarlaget på ett naturligt sätt (s. 144–146). Flera intervjuade medarbetare menade att betydelsen av diakonen som person, var viktigare än diakonen som professionell (s. 220). Diakonerna själva uttryckte stor osäkerhet kring sin roll och funktion (s. 252).

Charlotte Engel och Elisabeth Christiansson Drake tog fram rapporten *Diakonins strukturer, en presentation av tre empiriska studier av den församlingsdiakonala verksamheten i Stockholms stift 2016/2017*. De analyserar den församlingsdiakonala verksamheten i Stockholms stift utifrån frågor om det diakonala arbetets styrning, ledning och organisering, samt diakonernas kompetens, arbetssituation och rekrytering. Studien genomfördes som tre delstudier. En förklaring till diakonatets relativt otydliga identitet är att den vilar på två olika traditioner – institutionsdiakonin och en ekumeniskt orienterad teologi (2018 s. 8). I den första delrapporten skriver Engel att det inte finns någon konsensus om vad som är diakonens kompetens, men att den sträcker sig bortom det som ges i utbildningen och beskrivs handla om t.ex. andlig kompetens eller personlig kompetens. Det är i sig ett led i att förskjuta kompetensproblem till individer, snarare än att se dem som en strukturell fråga. Engel kallar det för ett diakonalt syndrom när frågan om diakonens kompetens personliggörs. I den andra delrapporten skriver Engel att diakonens yrkesidentitet bottenar mer i fackutbildningen än i själva diakonutbildningen, eftersom diakonutbildningen är förhållandevis kort. Församlingarnas styrning och ledning har ofta en gammaldags syn på diakonens kompetens vilket kan krocka med synen på diakoni som en profession (2018 s. 39). Bristande kunskap hänger ihop med diakonens otydliga uppdrag och att många diakontjänster är uppdelade på många olika uppgifter. Författarna lyfter även fram hur traditionella könsmonster påverkar diakonin, eftersom de flesta diakoner har varit och är kvinnor. Svenska kyrkan är präglad av en mansdominerad och patriarkal hierarki där det kyrkliga ledarskapet historiskt sett varit manligt. I sin avslutning lyfter författarna fram att diakonens vigningslöften och vigningsordning lämnar ett stort utrymme för tolkning av diakonens uppgift. Därför bör diakonens och diakonins roll förtydligas i befattningsbeskrivningar och församlingsinstruktion (2018, s. 1–59).

I boken *Diakonins kyrka. Teologi, kön och omsorgens utmattning* (2019) vill professor emerita i Kyrkovetenskap, särskilt diakonivetenskap, Ninna Edgardh ge ett

bidrag till tolkningen av den kristna kyrkans diakonala uppdrag, med särskild hänsyn taget till frågor om makt och kön. Boken har framför allt diakonin i fokus, men Edgardh skriver också om diakonatets underordning i Svenska kyrkan. Ett exempel på det är att diakonen inte har några reservata, särskilda uppgifter som bara diakonen kan utföra. Edgardh menar att Svenska kyrkan bör göra upp med den underordningstradition som diakonatet bär med sig, t.ex. när det gäller lön och ledarskapsfrågor (Edgardh, 2019, s. 174–181).

Flera kapitel i boken *Kan barmhärtighet institutionaliseras?* (Christiansson Drake, Hansson och Linde 2019) lyfter fram diakonatet och diakonens uppdrag. Mats J Hansson, docent i teologisk etik, frågar i kapitlet *Professionella diakoner?* om det är så att diakonens uppdrag kan fylla definitionen av det som kännetecknar en profession. Professionalitet har med ställning, funktion, gestalt och uttryck att göra. Ett professionellt uppdrag görs på ett strukturerat generellt sätt och påverkas inte av enskilda fall eller känslor. Diakonutbildningen är utformad för ett professionellt sammanhang, men församlingslivet är inte professionaliserat på ett liknande sätt. Kan diakonen med sitt breda och otydliga uppdrag, med krav på både ömsesidighet i relationer och ett skräddarsytt bemötande utifrån varje person, också ses som professionell (s.181–200)?

Stig Linde, lektor i socialt arbete, skriver i kapitlet *Institutionaliseringen av en kallelse – framväxten av en yrkeskår* om diakonen i ljuset av professionsteorin. En profession bör uppfylla vissa kriterier t.ex. att ha särskilda attribut, vilket inte känns igen hos diakonen. Diakonernas kunskapsbas är inte enhetlig. Sammanfattningsvis skriver han att diakonens kallelse med åren har format en yrkeskår med ett inte obetydligt handlingsutrymme, men utan särskilda reservata (Linde, 147–180).

I den andra upplagan av boken *Diakoni – reflektion och praktik* (2022) skriver Elisabeth Christiansson Drake kapitlet *Diakoniet – en vigningstjänst i Svenska kyrkan*, en introduktion till diakonatet i Svenska kyrkan. En fråga för forskningen att gå vidare med är hur genus har påverkat diakonin och diakonins verksamhet. Två andra frågor är diakonens lutherska identitet och diakonens liturgiska roll (Christiansson, 2022 s. 75–92).

I kapitlet *Diakonens uppgifter i Svenska kyrkans gudstjänst* presenterar diakonerna Charlotte Säll och Karin Ahlqvist en enkätundersökning om diakonens liturgiska roll. 564 svar från diakoner i Svenska kyrkan visade att diakoner i stor omfattning tjänstgör liturgiskt i olika typer av gudstjänster. Från enkäterna gick att utläsa frustration bland annat över okunskap om betydelsen av diakoners liturgiska tjänstgöring och att den i vissa fall var styrd av och beroende av tjänstgörande präst (Säll och Ahlqvist, 2022 s. 163–179)

I boken *Vigd till tjänst* (2024) skriver Ninna Edgardh kapitlet *Diakonen i Svenska kyrkans vigningstjänst*. Med det vill hon ge en lägesbeskrivning av diakonens nuvarande ställning i vigningstjänsten i Svenska kyrkan och peka på konstruktiva aspekter av förändringen samt sådant som visat sig skava och fortfarande väntar på sin lösning. Bland annat beskriver hon diakonatet och diakonins ställning i biskopsmötet. Hon lyfter dessutom fram vilka frågor om diakonatet och diakonen som drivits i kyrkomötet mellan år 2000 och 2025. Edgardh lyfter också fram diakonen och liturgin, och diakoners arbetssituation (Edgardh 2024, s. 255–286).

Diakonen Erik Lundström skriver i samma bok kapitlet *Det andra ämbetet. En dekonstruktion av den hierarkiska ämbetspraktikens grundläggande ABC*. Kapitlets syfte är att undersöka den eventuella diskrepansen mellan å ena sidan narrativet för ämbetssynen i Svenska kyrkan, ett treledat ämbete med lika viktiga vigningsuppdrag, och å andra sidan hur det förhåller sig i praktiken, inte minst ur ett hierarkiskt perspektiv mellan diakon- och prästämbetena. Lundström vill adressera något som verkar skava, i alla fall i vissa delar av (diakon)kåren. Han menar att det manligt kodade prästämbetet har en särställning som norm, i relation till det kvinnligt kodade diakonämbetet. Han konstaterar också att prästers identitetsförstärkande specialuppgifter upprätthåller överordningen. Präster axlar sina uppgifter efter vigningen, medan vigningen nästan inte gör någon praktisk skillnad för diakonen. För diakonen konstrueras istället identiteten under en social process inom ramen för kyrkan och samhällets förväntningar. Diakonen konstrueras som prästens ”andre” utan särskilda uppgifter eller en tydlig roll (Lundström 2024, s. 389–416).

Sammanfattningsvis har en rad författare med utgångspunkt i ämnen som religionsvetenskap, religionshistoria, religionssociologi, kyrkovetenskap och socialt arbete arbetat med olika teman utifrån diakonen och diakonatet. Det har handlat om diakonatet i ett vidare teologiskt sammanhang, diakonens roll och yrkesroll i samhälle och kyrka, diakonens kompetens, diakonatets underordning, diakonens profession, diakonatet som en kvinnlig kallelse, diakonens liturgiska roll, diakonens ställning i vigningstjänsten, narrativen för ämbetssyn i Svenska kyrkan och diakonens identitetskonstruktion.

I den här uppsatsen arbetar jag vidare med några av dessa frågor. Inga av de tidigare forskningsbidragen tar sin utgångspunkt i just livsberättelser om diakoner. Min uppsats vill bidra med ny kunskap om diakonens kallelse och profession utifrån minnesteckningarna som material. Att utgå från minnesteckningar som skildringar av diakonen och diakonens praktik kan motverka förenklade historieskrivningar och bidra med ny kunskap.

2.2. Presentation av teori

Här presenterar jag tre teoretiska perspektiv som jag valt för att bearbeta mina frågeställningar; historiebruk, luthersk kallellesyn och professionsteori. Utifrån materialet hade andra möjliga teorier varit t.ex. teorier kring roll och identitet.

2.2.1 Historiebruk

Den svenska historiebruksforskningen har hittills inte berört kyrkliga frågor i någon större utsträckning¹, men den har de senare decennierna introducerat begrepp som kan vara användbara för forskning om kyrkan, t.ex. *historiekultur* och *historiemedvetande*. Teorierna om historiebruk och historiekultur passar bra för mitt material och mina frågeställningar, eftersom minnesteckningarna är historiska skildringar som tecknar bilden av diakoner som avlidit.

Forskning har visat att rörelser använder minnen och berättelser för att skapa sin identitet, självbild och legitimera sig. Våra berättelser är tidspräglade konstrukt-

ioner som ständigt omformuleras och omförhandlas. Det sätt som vi använder skildringar av historien på är vårt historiebruk. Vilka minnen lyfter vi fram och vad betyder det historiebruket för vår förståelse av oss själva? (Claesson, 2014, s. 7–10). Historiebruk ryms inte bara inom ämnet kyrkohistoria, utan också inom den bredare kyrkovetenskapen, där det i huvudsak inte är enbart historiskt utan riktad mot samtiden (Nordbäck, 2014, s. 14–16).

Historiebruksforskningen ryms inom forskningsfältet historiedidaktik som handlar om hur människor relaterar till det förflutna. Hur har historisk kunskap framställts, använts, vidareförmedlats och uppfattats? Minnen är inte bara hågkomster utan en central del av hur vi orienterar oss och tolkar vår nutid. Den franske sociologen Maurice Halbwach myntade på 1920-talet begreppet *kollektivt minne* som innebär grupper och samhällens kollektiva minnesprocesser. Arkeologen Jan Assmann och kulturvetaren Aleida Assmann introducerade under 1980-talet begreppet *kulturellt minne* som handlar om förmågan att minnas genom att förkroppsliga minnen i ritualer, texter och fysiska ting. Historikern Peter Aronsson skriver att *historiekultur* ”är de artefakter, ritualer, sedvänjor och påståenden med referenser till det förflutna som erbjuder påtagliga möjligheter att binda samman relationen mellan dåtid, nutid och framtid”. *Historiemedvetande* är det som gör att vi kan orientera oss i tid och rum genom ett diffust känslomässigt förhållningssätt (Nordbäck, 2014, s. 26–36).

2.2.2 Luthersk kallelsesyn

Frågor om kallelse har behandlats av många inom det teologiska fältet och i den svenskkyrkliga kontexten. Cecilia Nahnfeldt, professor i praktisk teologi, är en svensk författare som arbetat med ämnet och den definition hon presenterar är bred och knyter an till människans livspussel i stort. Boken där Nahnfeldt behandlar frågan har titeln *Luthersk kallelse, handlingskraft och barmhärtighet*. Att definitionen är bred är en utmaning och skulle kunna ses som en svårighet. Jag ser möjligheter av samma anledning, en bred definition fångar in så mycket mer som

¹ Ett exempel är boken *Kallelse och erkännande, berättelser från de första prästvigda kvinnorna i Svenska kyrkan* av Frida Mannerfelt, docent i praktisk teologi och Alexander Maurits docent i kyrkohistoria (Mannerfelt och Maurits, 2021).

kan användas i en vidare diskussion. Jag ville gärna använda Nahnfeldts breda definition för att se vad den kunde bidra med i en analys av diakonen som ämbetsbärare.

Luther menade att kallelsen är knuten till kristen tro och tolkningen av livets uppgifter utifrån en kristen världsbild. Han skrev aldrig någon utvecklad kallelselära, vilket har gjort att det genom tiderna funnits många tolkningar av luthersk kallelseteologi (2016, s. 82, 115).

Nahnfeldt skriver att en luthersk kallelse hör ihop med skapelsen och människans uppgift att vara medskapare genom vardagens sysslor, i relation till andra medmänniskor. Att vara kallad som medmänniska är vad det är att vara människa (2016, s. 17, 73). Nahnfeldt använder de tre analytiska begreppen *schablon*, *situation* och *aktion* för att diskutera och bidra till en förståelse av hur tolkningar av livet sker som en process. *Schablonen* kallelsen är det som motsvarar lära eller dogm, *situationen* synliggör öppningar för omtolkning och *aktionen* visar på valet, följden av en vald tolkning (2016, s. 51). Schablonerna är kollektivt formade beskrivningar av den levda verkligheten (2016, s. 59). Aktionen kan vara en handling eller ett uttalande, som visar att livsval görs, av frihet eller tvång (2016, s. 65).

Nahnfeldt skriver att tolkningar av vad kallelsen är och innefattar, har sett olika ut genom tiderna, och att det har skapat förvirring. Det har också funnits många exempel på feltolkning och en del tolkningar har använts för att exkludera människor, vilket har skapat rädsla och osäkerhet när det gäller att använda begreppet. Kallelse-schablonen är en schablon med många komplikationer och den sammanfattande bilden av den är osäkerhet och rörlighet. Därför väljer Nahnfeldt att utgå från minsta gemensamma nämnare; att kallelse ger ett motiv för en människa att ha medmänniskans behov i centrum och att se och möta det behovet (2016, s.136–139).

2.2.3 Professionsteori

Flera av de tidigare forskningsbidragen lyfter fram diakonen som en profession och efterlyser vidare forskning på området. Professionsteorier är breda och knyter

an till samhällsutvecklingen. Jag ser det som intressant att lyfta fram diakonens professionsresa och sätta in den i ett bredare perspektiv.

Thomas Brante, svensk sociolog, arbetar med frågor kring professionerna i boken *Den professionella logiken*. Professionsforskning har vuxit fram under 1900-talets snabba tillväxt av professionella yrken, och flera olika definitioner av ordet profession har presenterats (2014, s. 122). Brante menar att definitionen inte bör utgå från professionernas egenskaper och attribut utan utifrån deras koppling till vetenskaplig kunskap (2014, s. 203). Professioner får status, förtroende, diskretion och autonomi för att de är förmedlare av den högsta kunskapen inom ett område. De är vetenskapsbaserade och ger tillgång till och representerar högre teoretiska principer (2014, s. 136). Utifrån det presenterar Brante en ny definition av moderna professioner:

Yrken vars praktik består av interventioner integrerade med och legitimerade av vetenskaplig kunskap om korrelationer, enkla orsakssamband, mekanismer, strukturer och kontexter. Definitionen integrerar praktik och vetenskaplig kunskap (2014, s. 260).

Professionstyper finns av många olika slag och deras framsteg är oftast kopplade till statspolitik; statens intressen, ambitioner, krav och behov. Förändringar i samhället leder till nya professionstyper (2014, s. 80–82). Brante skiljer på klassiska professioner och nya professioner. Klassiska professioner har sitt ursprung i 1800-talet; som läkare, arkitekter och jurister. Nya professioner, som också kallas för semiprofessioner, är kopplade till välfärdssystemet, exempelvis sjuksköterska, socionom och lärare (2014, s. 264). Semiprofessionerna professionaliserades först genom 1977 års högskolereform, då de införlivades vid högskolor och universitet och forskning på områdena tillskapades. De är därmed genom politiska beslut professionaliserade ”uppifrån”. I alla dessa professioner finns fortfarande skav och frågeställningar t.ex. om verksamhetens mål, kunskapsområdets koppling till praktiken och olika synsätt bland både akademi och praktiker. Yrkesautomatin är på grund av det begränsad. Orsakerna till skav och slitningar kan vara t.ex. interna maktfaktorer eller politisk och byråkratisk styrning (2014, s. 223–224). En profession stabiliseras när den lyckas integrera sitt akademiska kunskapsområde med

sin praktik. Ett annat sätt att stabilisera professionen är att bilda ett professionellt förbund för att driva frågorna (2014, s. 358).

2.3. Arbetsmodell

Jag har arbetat abduktivt i olika steg med mitt material och de valda teorierna. Jag började med att läsa materialet och utifrån det valde jag teman och teorier. I analysen provade jag teorierna på materialet och såg att det ledde till intressanta resultat. I analysen arbetade jag med de tre teoretiska perspektiven var för sig. Till min hjälp hade jag tagit fram följande analysfrågor:

- Historiebruk: Vilka teman lyfts fram särskilt i minnesteckningarna? Vilken historiekultur används; finns det särskilda platser, artefakter, ritualer, sedvänjor och centrala påståenden som lyfts fram?
- Luthersk kallelse: Hur ser diakonens motiv och uppgifter ut i relation till andra medmänniskor? Vilka *schabloner*, *situationer* och *aktioner* går att se i materialet?
- Professionsteori: Vilken vetenskaplig kunskap vilar diakonernas profession på? På vilket sätt är diakonerna i minnesteckningarna professionaliserade i jämförelse med de andra semi/välfärdsprofessionerna, ex. sjuksköterskor och sjuksköterskor?

Efter en preliminär analys läste jag om minnesteckningarna en gång till för att se till att jag inte missat något. Senare använde jag det som kom fram i resultat och analys för att, i uppsatsens slutsatser, svara på mina två frågeställningar.

Kapitel 3 Material och Metod

3.1. Material

3.1.1 Texter om diakoners liv och gärning

Minnestäl och minnesteckningar har haft en plats på prästmöten sedan medeltiden. Genren blommade upp under 1800-talets första hälft och termen *minnesteckning* finns i Svenska akademins ordbok sedan 1833 (Aldén, 2022, s. 7). Att hålla parentation (minnestäl, tacksägelse eller tyst minut) över avlidna personer sker i olika sammanhang t.ex. lärda sällskap och yrkeskårer. Att dessutom skriva minnesteckningar över avlidna personer är kutym inom vissa yrkesgrupper, t.ex. över ledamöter i Svenska akademien och präster inom Svenska kyrkan (Wikipedia, 2025). År 2022 tycktes ordningen att minnesteckna präster ha upphört i flera stift men i Linköping, Skara, Strängnäs och Växjö fortlevde traditionen och i ett par stift finns idag minnesteckningar även över avlidna diakoner (Aldén, 2022, s. 10).

I vissa fall finns livsberättelser av diakoner nedskrivna av dem själva eller av andra personer som haft en särskild koppling till dem. Livsberättelser som skrivits ner av diakoner själv är t.ex. *Diakoni på 20-talet i Lappland* av Nestor Sundin (Sundin, 1973) och boken *Va! Är jag pensionär?* av diakonen Kärsti Johansson (2009). Kärsti är en av de diakoner vars minnesteckning används som material i den här uppsatsen. En annan bok är *Ängeln på Brynäs*, där diakonen Lena Marie Liss gör ett porträtt av Erstasyster Lillemor Hagbergs liv och tjänst. Liss fick vid sin diakonvigning ta över det diakonemblem som Lillemor Hagberg tidigare haft och det inspirerade Liss till att ta reda på mer om sin föregångare och skriva en bok om hennes livsgärning (2024). Det var vid en presentation av Liss bok som jag fick inspiration till det här uppsatsarbetet.

De senaste åren har livsberättelser om diakoner även publicerats i olika jubileumsböcker från de olika diakoniinstitutionerna². Där tecknas bilder av diakoner bl.a. med hjälp av arkivmaterial.

3.1.2 Minnesteckningar i Linköpings stift

Minnesteckningarna i Linköpings stift finns inom genren för de minnesteckningar som har koppling till Svenska kyrkans stift. Primärmaterial för den här uppsatsen är minnesteckningar av sjutton diakoner i Linköping stifts ur minnesteckningskrifterna från 2013, 2017 och 2021. De diakoner som minnestecknats är i vigningsordning:

Elsie, sjuksköterska	1908–2011	diakonvigd 1936
Ulla, sjuksköterska	1919–2011	diakonvigd 1946
Kärsti, sjuksköterska	1919–2018	diakonvigd 1946
Iris, sjuksköterska	1919–2011	diakonvigd 1950
Jerker, socionom	1937–2019	diakonvigd 1960
Inga-Britta, sjuksköterska	1928–2019	diakonvigd 1960
Maria, kantor	1939–2012	diakonvigd 1966
Ingrid S, socialsekreterare	1936–2015	diakonvigd 1969
Siri, förskolelärare	1920–2009	diakonvigd, 1971
Arne, kyrkvaktmästare	1926–2018	diakonvigd 1980
Britt, banktjänsteman	1940–2015	diakonvigd 1984
Rohde, vårdbiträde	1940–2015	diakonvigd 1989
Aina, sjuksköterska	1925–2012	diakonvigd 1983
Christina, förskolelärare	1943–2019	diakonvigd 1986
Ingrid F, adjunkt	1937–2019	diakonvigd 1990
Monica, förskolelärare	1950–2013	diakonvigd 1993
Kerstin, kansliskrivare	1939–2012	diakonvigd 1993

Minnesteckningarna är skrivna av ungefär tjugo olika skribenter; kollegor, släktingar, församlingsmedlemmar eller den diakon som är med i arbetsgruppen som

² Två exempel är boken *Stora Sköndal. Arbetet, livet och diakonerna* av Stig Linde och Elisabeth Christiansson Drake (2022) och boken *Viljan att se, kraften att förändra* (2023) där biskop emeritus Per Eckerdal skriver om Bräcke diakoni under 100 år.

arbetar med minnesteckningarna. Texterna är vanligtvis 1–3 sidor långa. Två diakoner har fått flera texter, och i deras fall är texterna sammanlagt 5 sidor.

Arbetsgruppen i Linköpings stift arbetar kontinuerligt för att vart fjärde år publicera en skrift med minnesteckningar av avlidna diakoner och präster med koppling till stiftet. Arbetsgruppen består av en präst, en diakon och en stiftsmedarbetare. Jag har intervjuat dem för att få fram bakgrundsmaterial kring minnesteckningarna som företeelse och genre.

Skriften publiceras inför biskopens synodalmöte för diakoner och präster som anordnas vart fjärde år och minnesteckningarna ges då särskilt fokus under en minnesgudstjänst. Minnesteckningarna är en biografi över en diakon eller prästs gärning och person som ämbetsbärare, och vad hen har inneburit för de människor och sammanhang där den personen verkat, med anknytning just till Linköpings stift. Minnesteckningen är inte en allmänt hållen biografi utan har just gärningen i Linköpings stift som centrum. På ett djupare plan är det en slags tolkning av vad det är att vara ämbetsbärare och kristen i Svenska kyrkan som en luthersk kyrka, säger en av deltagarna i arbetsgruppen. Minnesteckningen är också en form av nutidshistoria. Den minnestecknande diakonen berättar att ”om man tänker utifrån diakonatet så har det ju liksom förändrats över tid. Så det finns ju en hel del att berätta”. Minnesteckningarna visar på vad som har värderats i församlingar och hur de organiserat sig och arbetat. För att åskådliggöra det berättar den minnestecknande prästen så här:

Om jag idag skriver om en präst så är det ju viktigt, kanske att få in: Hur har den här personen fungerat? Kanske som chef som kyrkoherde i ett arbetslag ...vilket Bo Sture Wiking på sin tid inte skrev särskilt mycket om, utan var mer intresserad av att tala om ifall personen i fråga var duktig på grekiska eller var väl insatt i den liturgiska sångens utveckling och sådana bitar.

I Linköping stift är det biskoparna som håller minnesteckningstraditionen vid liv. Att minnesteckna diakoner i Linköpings stift startade när biskop Martin Modéus (numera ärkebiskop) tillträdde 2011. När biskop Marika Markovits efterträdde honom 2023 valde hon att fortsätta traditionen. I flera andra stift har biskopen

lämnat över uppdraget till stiftets stiftshistoriska sällskap. Där är det inte självklart att även minnesteckna diakoner, berättar en av deltagarna i arbetsgruppen.

Minnesteckningarna av diakoner är ofta kortare i omfång än de av prästerna. Diakonerna har oftast inte haft diakonkollegor i församlingen där de verkat och det är därför svårare att hitta diakoner som kände till personens gärning, till skillnad från för prästerna. Skribenterna är oftast ovana att skriva inom genren, och även om den som skriver får läsa andra minnesteckningar som vägledning, så hinner skribenten inte bli hemma i genren genom att skriva bara en text. Detta gör att minnesteckningar av diakoner inte blir lika innehållsrika som minnesteckningar av präster. Det är svårare att hitta både skribenter och källmaterial till texterna (Arbetsgruppen för minnesteckningar i Linköpings stift, 2025-03-10).

3.2. Metod

Jag har haft en abduktiv ansats i arbetet med uppsatsen. När jag läste minnesteckningarna såg jag ett antal möjliga teman som ledde mig till tre hypotetiska teorier; historiebruk, luthersk kallelse och professionsteori. Jag provade dessa teoretiska ingångar på minnesteckningarna och såg att de ledde fram till intressanta perspektiv i analysen. Utifrån det kunde jag formulera slutsatser och svara på uppsatsens frågeställningar. De teoretiska beskrivningarna har sin grund i minnesteckningarnas synsätt och förståelse av världen, och utifrån det har jag dragit vetenskapliga slutsatser (Bryman, 2016, s. 478–479).

I arbetet med materialet har jag gjort en kvalitativ innehållsanalys av de sjutton minnesteckningarna i Linköpings stift. För att få fram bakgrundsinformation kring minnesteckningarna har jag även gjort en intervju med arbetsgruppen för minnesteckningar i Linköpings stift.

3.2.1 Innehållsanalys

Jag har arbetat med kvalitativ innehållsanalys för att förstå minnesteckningarnas innehåll. Innehållsanalys används i många samhällsvetenskapliga och humanistiska ämnen (Boréus och Bergström, 2018, s. 51). Jag sökte efter innehåll som var

relevant för uppsatsens syfte och frågeställningar. Metoden fungerade bra för att kategorisera innehåll i så många texter som sjutton stycken och få en bred förståelse av deras innehåll. Innehållsanalys kan vara antingen kvantitativ eller kvalitativ. Jag har arbetat med en kvalitativ innehållsanalys, vilket betyder att jag inte från början bestämde teman, utan lät dem växa fram i arbetet (Boréus och Bergström, 2018, s. 49–50).

De teman som jag använt formulerades enligt följande kodschema:

- *Före diakonutbildning och vigning*
Här samlade jag material som beskrev personernas utbildning och yrkeserfarenhet innan de utbildades och vigdes till diakoner.
- *Diakonutbildningen, vigningsplatsen och vigningsspråket*
I stort sett alla texter innehöll beskrivningar av platsen för diakonutbildningen och vigningen och om vigningsspråket (det bibelord som diakonen fick/tog i samband med att hen vigdes till diakon).
- *Diakonens uppgifter som anställd*
En stor del av minnesteckningarna bestod av beskrivningar av diakonens arbetsuppgifter när hen var verksam som diakon. Det fanns också beskrivningar av hur diakonen agerade och verkade.
- *Rollen i församlingen efter pensioneringen*
I flera av texterna beskrivs hur diakonen engagerade sig i församlingen efter att hen pensionerat sig. Där finns beskrivningar av vilka uppgifter och engagemang personen hade.
- *Diakonens karaktärsdrag*
En ansevärd del av texterna består av hur diakonen beskrivs som människa, person och diakon.
- *Diakonens kallelse*
Det sista temat har delvis formats i dialog med Nahnfeldts definition av lut-

hersh kallelse. Ordet *kallelse* fanns explicit i ett fåtal texter, och med hjälp av Nahnfeldts definition kunde jag fånga in partier där temat fanns mer implicit. Där beskrivs diakonens relationer till andra medmänniskor, och diakonens motiv till en kallelse.

Jag kodade texterna manuellt utifrån kodschemats teman, och gick igenom texterna även en andra gång för att se om jag hade missat något eller om något av materialet hamnat i fel kategori. När tematiseringen var klar såg jag att det inom två teman fanns ord som förekom flera gånger. Det var adjektiv inom temat ”diakonens karaktärsdrag” och arbetsuppgifter inom temat ”diakonens uppgifter som anställd”. Där räknade jag för att se vilka ord som var vanligast.

3.2.2. Intervju

Intervjun med arbetsgruppen för minnesteckningar i Linköpings stift gjordes för att få bakgrundsmaterial om minnesteckningarna som företeelse. Intervjun som var 45 minuter lång genomfördes digitalt, spelades in och transkriberades. Intervjupersonerna hade i förväg fått ta del av ett informationsbrev där uppsatsens ämne, syfte och ram presenterades. De gav sitt samtycke till att intervjun spelades in och transkriberades. Intervjun genomfördes på ett semistrukturerat sätt med en intervjuguide (se bilaga 1). Intervjuguiden bestod av tre övergripande frågeställningar, men intervjupersonerna hade stor frihet att utforma svaren på sitt sätt och jag som intervjuare var inte helt bunden av frågorna utan kunde anknyta till det som intervjupersonerna sa i intervjun (Bryman, 2018:563).

3.2.3 Validitet

Uppsatsens syfte och frågeställningar tar sin utgångspunkt i vad minnesteckningarna kan bidra med till en förståelse av diakonens profession och kallelse, ur ett historiebruksperspektiv. Jag har valt mina metoder för att jag bedömer att de på bästa sätt kan mäta det som de är avsedda för att mäta. De kan hjälpa mig att svara på uppsatsens frågeställningar och uppfylla syftet (Boréus och Bergström, 2018, s. 80–81). För att stärka validiteten har jag försökt vara så tydlig som möjligt i att beskriva hur jag arbetat med metoderna för att uppfylla uppsatsens syfte. Jag har beskrivit mina val och hur jag gått till väga i både arbetet med intervjun, behandling av materialet samt i analys och presentation av de fynd jag gjort.

En annan aspekt av validiteten är om valet av texter är rätt för att svara på en viss frågeställning (Boréus och Bergström, 2018, s. 80–81). Minnesteckningarna var utgångspunkten för mitt uppsatsarbete och de hänger nära ihop med hur jag formulerat uppsatsens syfte och frågeställningar. Om någon i framtiden skulle använda samma frågeställningar på samma material skulle studien var möjlig att replikera och det skulle troligen leda till liknande slutsatser. Materialet är av en sådan typ att slutsatserna inte går att generalisera på yrkesgruppen diakoner som verkat under samma tid, tidigare eller senare. Uppsatsen kan endast säga något om diakoner som verkat i Linköpings stift under perioden 1936–2013.

3.2.4 Forskningsetik

I varje vetenskapligt arbete måste forskaren/studenten ta ställning till en rad etiska frågor i relation till sitt material och sitt arbete. Vetenskapsrådets skrift *God forskningssed* ger vägledning kring forskningsetiska principer och krav. Skriften tar sin utgångspunkt i ”The European Code of Conduct for research integrity” som ofta nämns som ALLEA-kodexen. ALLEA-kodexen lyfter fram fyra grundprinciper: Tillförlitlighet, Ärlighet, Respekt och Ansvar, som kan vägleda individer och organisationer (Vetenskapsrådet, 2024, s. 7–12).

I uppsatsen har jag använt skrivet material om idag avlidna diakoner. En del i god forskningssed är att väga olika intressen mot varandra t.ex. intresset av forskningens fynd mot skyddet och intresset hos de personer som forskningen involverar (Vetenskapsrådet, 2024, s. 7–12). I studier som involverar människor kan fyra principer tillämpas: Att göra gott, Att inte skada, Att respektera självbestämmande (autonomi) samt Att upprätthålla rättvisa (Vetenskapsrådet, 2024, s. 57–58). Det är inte vanligt förekommande att ge uppmärksamhet till diakoners liv och gärning. En del i uppsatsen har därför varit att synliggöra diakoner, och utifrån det har jag valt att presentera dem med förnamn. Jag vill genom det förstärka insikten om att diakonerna var människor av kött och blod, och inte anonyma studieobjekt. Att presentera diakonerna med förnamn synliggör också det faktum att merparten av dem var kvinnor.

Jag har också intervjuat arbetsgruppen för minnesteckningsarbetet i Linköpings stift. Intervjupersoner har fått information och getts möjlighet att ställa frågor och ge samtycke innan intervjun genomfördes. Intervjun spelades in och inspelningarna kommer att raderas efter att uppsatsen slutförts. Transkriptionerna finns tillgängliga i elektronisk form hos mig. Intervjupersonerna är avidentifierade i själva uppsatsen så att deras namn inte framgår, men eftersom det i Linköpings stift inte är särskilt svårt att ta reda på vilka som arbetar med minnesteckningarna så går deras anonymitet inte att garantera. För läsare utanför Linköpings stift är det däremot mindre säkert att personerna är kända. Vi samtalade om det i början av intervjun, intervjupersonerna var medvetna om det men det hindrade dem inte från att delta.

Vetenskapsrådet menar att en forskare ska vara öppen med att berätta om sina eventuella bindningar och relationer till forskningsuppgiften och resultatet. Där ska nämnas att jag själv är diakon i Linköpings stift, att jag personligen kände flera av de minnestecknade diakonerna, och att jag känner personerna i arbetsgruppen för minnesteckningarna och ser dem som kollegor i stiftsgemenskapen. Jag har också själv under min tidigare anställning som stiftsdiakon varit medförfattare till minnesteckningen av Kerstin som publicerades 2013. Det kan innebära att jag själv är så hemmablind att jag riskerar att missa det som skulle vara tydligt för en person som inte har samma förförståelse. Det kan också innebära att jag har en förförståelse och kunskap som gagnar frågeställningen. Trots mina förkunskaper gick jag in i arbetet med en öppen förväntan och nyfikenhet inför vad jag skulle komma att upptäcka, och jag har flera gånger blivit överraskad över det jag sett. Jag hade en förväntan om att jag skulle se nya perspektiv på frågan om diakonen som ämbetsbärare, och den förväntan har infriats.

Kapitel 4 Resultat

I resultatdelen presenterar jag minnesteckningarnas innehåll utifrån kodschemats sex teman. Resultatet pekar på det historiebruk som jag sett i de sjutton minnesteckningarna och svarar på min två analysfrågor som är kopplade till just historiebruk: *Vad lyfts fram i minnesteckningarna? Vilken historiekultur används; finns det särskilda platser, artefakter, ritualer, sedvänjor och centrala påståenden som lyfts fram?*

De sjutton minnesteckningarna innehåller i stort det som arbetsgruppen för minnesteckningarna beskriver att de ska innehålla, d.v.s. de är en biografi över en diakons gärning och person som ämbetsbärare, och vad hen har inneburit för de människor och sammanhang där den personen funnits. På ett djupare plan är det en slags tolkning av vad det är att vara ämbetsbärare och kristen i Svenska kyrkan som en luthersk kyrka. Minnesteckningen är också en form av nutidshistoria. Den visar på vad som har värderats i församlingar och hur de organiserat sig och arbetat (Intervju med arbetsgruppen för minnesteckningar i Linköpings stift, 2025-03-10).

I resultatdelen anger jag textens källa i samband med citat, men inte i den löpande texten. För läsaren är det därför bra att veta att texterna om Siri, Ulla, Elsie, Iris, Kerstin, Aina och Maria finns med i Linköpings stifts minnesteckningsskrift från 2013. Texterna om Monica, Britt, Ingrid S och Rohde finns med i minnesteckningsskriften från 2017. Texterna om Arne, Kärsti, Ingrid F, Inga-Britt, Jerker och Christina finns med i minnesteckningsskriften från 2021.

4.1 Före diakonutbildning och vigning

Det första temat är den utbildning och yrkesbana som personerna hade innan de vigdes till diakoner. Livet före gärningen som diakon lyfts fram i minnesteckningarna och är viktiga minnen för att förstå diakonen som ämbetsbärare.

Elise, Ulla, Kärsti, Iris och Inga-Britta var sjuksköterskor utbildade på Ersta. De vigdes i relativt unga år och hade inte någon längre yrkeserfarenhet innan dess.

De andra tolv diakonerna hade olika utbildningsbakgrunder och yrkeserfarenhet. Siri, Christina och Monica hade sin utbildning och yrkesbakgrund som förskolelärare, och Jerker som socionom och församlingsassistent. Britt hade arbetat på bank, Kerstin som kansliskrivare på flera statliga myndigheter, och Ingrid S som socialsekreterare. Arne hade tidigare jobbat som rörmokarlärling, byggt upp en flyktingförläggning och varit svetsare och personalman inom Bygg och transport. Maria fick i sin diakonutbildning också utbildning som kantor, vilket hon arbetade som resten av sitt yrkesverksamma liv.

Siri och Kerstin arbetade båda några år som s.k. församlingssystrar innan de utbildade sig till diakoner. Siri som var förskollärare arbetade då med verksamhet för barn i församlingen. Kerstin hade en lång rad arbetsuppgifter:

Så började arbetet i Svenska Kyrkan i Norrköping. Hon började som församlingssystemer i Borgs församling...Kerstin tog på daglig expeditionstid emot för ekonomisk hjälp och samtal. Hon mötte många som hade problem med drogmissbruk ... Kerstin startade barntimmar, söndagsskola och syförening. Därefter tjänstgjorde hon i Hedvigs församling som församlingsassistent med bland annat scoutverksamhet och klapp och klang. 1985 började hon som diakonitjänsteman i S:t Olai församling med äldreverksamhet, syföreningar och missbruk. Och så slutligen började hon som sjukhusassistent i Sjukhuskyrkan på Vrinnevisjukhuset 1988 (Linköpings stift, 2013, s. 73).

Aina och Ingrid F var båda prästfruar och uppgiften att bidra i församlinglivet ingick i rollen. Aina var dessutom sjuksköterska när hon och hennes man åkte som missionärer för EFS till Eritrea. Där startade hon en sjukvårdsklinik, undervisade och fanns i församlingsarbetet. När de kom tillbaka till Sverige engagerade hon sig i församlingsarbetet med bl.a. junior- och lägerverksamhet. Som prästfru fick hon finnas ideellt i församlingsarbetet (med syföreningsarbete, konfirmander och som studiecirkelledare) samtidigt som hon yrkesarbetade som sjuksköterska. Hon blev aldrig anställd som diakon, men gick det som hette Svenska kyrkans

Lekmannaskola och fick venia från biskopen med rätt att predika. Hon verkade som tjänstebiträde i en församling och senare som EFS-pastor. Ingrid F studerade bl.a. teologi och pedagogik. Hon var hemmafru när barnen växte upp och minnesteckningen beskriver det så här:

...men hemmet och den klassiska prästfrurollen fyller väl ut hennes tid. Hon gör ideella insatser för kyrkan som söndagsskollärare, barntimmeledare, tar hand om flera syföreningar, bakar och bjuder på kaffe med dopp till de bibelstudiegrupper som samlades i prästgården. Ja, här glider hon in i flera av sådana uppdrag som hon senare kommer att göra som diakonissa (Linköpings stift, 2021, s. 64).

Det fanns också de som började som ideella medarbetare i församlingen. Om Arne står det att ”han blev frivillig och kände att i kyrkan kunde han göra mer för sina medmänniskor än han hittills hade gjort” (Linköpings stift, 2021, s. 22). Det ledde i sin tur till att han blev anställd som vaktmästare i en församling. Britt kom med sina barn till Kyrkans barntimmar, blev själv barntimmeledare och engagemanget växte så att hon fick allt större ansvar i församlingen. Senare tog hon över huvudledaransvaret för all barn- och familjeverksamhet i församlingen.

Sammanfattningsvis hade de sjutton diakonerna skiftande utbildningar och yrkesbakgrunder. Fem av dem var sjuksköterskor, tre förskolelärare och de andra hade flera olika erfarenheter med sig när de vigdes till diakoner.

4.2 Diakonutbildningen, vigningsplatsen och vigningspråket

I alla minnesteckningar finns beskrivningar av vilken diakoniinstitution som personen utbildades och ev. vigdes vid. Diakoniinstitutionerna som platser är viktiga delar i historiekultur kring diakonen. Elva var utbildade vid Ersta diakonisällskap i Stockholm, tre på Samariterhemmet i Uppsala, två på Sköndal i Stockholm och en på Vårsta i Härnösand. I några av texterna framgår att diakonen höll kvar kontakten med sin diakonikår och institution hela sitt liv, och i flera texter nämns också vilken biskop det var som vigde personen.

Det finns flera referenser till när diakonen vigdes, det är en viktig rit i historiekultur om diakonen. I några fall beskrivs ändringen då diakoner började vigas i stif-

tens domkyrkor i stället för på diakoniinstitutionen. Detta skeende lyfts fram som ett viktigt minne. Om Britt kan vi läsa att:

Hitintills hade de färdigutbildade diakonerna vigts till tjänst på den diakonutbildningsanstalt där de genomgått sin utbildning. Nu förnyas synen på det diakonala ämbetet i Svenska kyrkan och som en följd av denna förnyelse väljer Samariterhemmet att låta sina elever vigas i sitt hemstifts domkyrka. Britt Jannert vigs alltså till diakon i Linköpings Domkyrka av sin stiftsbiskop, Martin Lönnebo (Linköpings stift, 2017, s. 46).

För flera personer beskrivs vigningen som något starkt positivt. För Kerstin: ”Det var något stort och efterlängtat när hon den 17 januari 1993 vigdes till diakon av biskop Martin Lönnebo i Linköpings domkyrka. Säkert en av de största dagarna i Kerstins liv” (Linköpings stift, 2013, s. 74). Även om Kärsti står det att ”hon var världens lyckligaste” då hon vigdes (Linköpings stift, 2021, s. 30).

Ännu ett historiskt faktum som nämns är det att diakoner tidigare inte fick gifta sig och sen bli eller fortsätta sitt arbete som diakoner. Britt hade en längtan efter att själv få tjäna Gud som diakonissa. Men eftersom hon blev kär och gifte sig så var det till en början inte möjligt:

Därmed fick hon överge sin längtan efter att bli vigd till diakonissa i Svenska kyrkan. På den tiden, ja, ända fram till slutet av 1960-talet, var det inte tillåtet för en gift kvinna att bli eller vara diakonissa! Däremot var det fullt möjligt, ja helt naturligt, för en manlig diakon att gifta sig! (Linköpings stift, 2017, s. 45)

Minnestecknarna väljer också ofta att berätta om den sedvänja som finns att diakonerna får ett bibelord, s.k. provsystemspråk och diakonisspråk, i samband med att de vigs. Det lyfts fram som ett viktigt minne. Merparten av språken kommer ur evangelierna (Joh 15:16, Joh 15:5, Luk 1:38 och Luk 5:11). Två kommer från Gamla testamentet (Mika 7:7 och Jes 41:10). Ett kommer från en epistel (Ef 2:10). En av minnestecknarna, som också själv är diakon, väljer att berätta att hon valt samma diakonisspråk till sig själv, som personen och förebilden som hon minnestecknat.

Minnesteckningarna lyfter sammanfattningsvis fram var diakonerna utbildat sig och sedan vigts till diakoner. Vigningen ägde oftast rum på diakoniinstitutionen men de diakoner som vigdes på 1990-talet vigdes i stiftets domkyrka. Diakonerna fick ett bibelord med sig i samband med att de vigdes, ett sk. diakon/diakonisspråk.

4.3 Diakonens uppgifter

De minnestecknade diakonerna var verksamma som diakoner mellan åren 1936–2013. En stor del av minnesteckningarna består av beskrivningar av diakonens arbetsuppgifter i församlingen och sådant diakonen gör i sitt arbete. Det är viktiga minnen i en historiekultur om diakonen. Diakonerna utför många olika uppgifter, vilket också kommenteras i texten. Om Kärsti står det t.ex. att hon skulle kunna ha sagt som Lotta på Bråkmakargatan: ”Jag kan allt, nästan”, och även ”hur hann hon allt och alltid glad!” (Linköpings stift, 2021, 31–32).

Det arbetsområde som nämns allra oftast är arbete med barn och ungdomar (34 förekomster). Det kunde vara verksamheter som barnkör, barntimmar, juniorer, ungdomar eller söndagsskola.

Efter det i ordningen kommer arbete med äldre (15 förekomster) t.ex. äldreträffar, äldreboenden och äldre- och pensionärsverksamhet. Troligen kan även olika besök (10 förekomster) handla om besök hos äldre. Det omnämns som hembesök, sjukbesök eller att diakonen startat besöksgrupp med frivilliga. Flera diakoners arbetsuppgifter har med vård att göra (6 förekomster) t.ex. fotvård och hemsjukvård. Vi kan läsa om Ullas besök, men också att hon, liksom Christina, hade sin lägenhet i kyrkan:

Hon var en mycket efterlängtd och välkommen gäst i många hem, särskilt hos de gamla och avsidestagna. Som många diakonissor av hennes generation hade hon gedigen utbildning som sjuksköterska och särskilt hennes fotvård var synnerligen uppskattad av många... Syster Ulla var verkligen *församlings-diakonissa*. När Mjölby församling äntligen fick sitt församlingshem år 1959 så fick syster Ulla en liten lägenhet där så att hon alltid kunde finnas till hands. Närhelst församlingen samlades så var syster Ulla med. Naturligtvis fanns hon med i kyrkan varje söndag

och firade gudstjänst tillsammans med sin församling! (Linköpings stift, 2013, s. 46–47)

Andra vanliga arbetsuppgifter var att ha samtal av olika slag; själavårdsamtal, enskilda samtal och leda samtalsgrupp såsom sorgegrupper. Diakonerna höll även i studiecirklar och föreläsningar på olika teman och anordnade firande eller fest till jul. En annan uppgift som nämns några gånger är att diakonerna leder och arbetar med frivilliga.

Det nämns även att flera diakoner verkade i gudstjänsten som kyrkvård; liturgiskt och assisterade. Aina och Arne hade venia från biskopen och predikade.

Frekventa ord som används kring diakonernas uppgifter var att diakonerna *såg* människor och lyssnade till dem. Om Rohde står det att: ”Hon såg och brydde sig också om dom, som andra helst ville slippa se. Hon hade förmågan att se Människan bortom fasaden, antingen den var uppsminkad, avskalad eller förnedrad” (Linköpings stift, 2017, s. 52). Om Monica står något liknande:

Monica förde de svagaste talan hon stod alltid på deras sida. Det fanns en särskild plats i hennes hjärta för det som var udda eller stod utanför. Hon gjorde sig till tolk för dem som var i behov av omsorg ... Hon hade en särskild blick för de sjuka för det utsatta. Hon såg dem och de sökte sig till henne. Hon var en folklig och levande person som bjöd på sig själv. När något var eller upplevdes orättvist hävde Monica alltid upp sin röst. Mot orättvisa strukturer protesterade hon kraftfullt (Linköpings stift, 2017, s. 7).

I Monicas text ser vi en koppling till diakonen som röstbärare, diakonens uppgift att protestera mot orättvisor och stå på de utsattas sida.

Bara en av diakonerna beskrivs som chef eller arbetsledare. Om Ingrid F står det att hon var ”den bästa arbetsledare jag haft, säger en annan kollega. Hon var en person som märktes. Hon spred ett lugn omkring sig, verkade aldrig stressad och man märkte att hon älskade sitt arbete” (Linköpings stift, 2021, s. 65). Det var inte vanligt att diakoner var arbetsledare, men det förekom.

Hur diakonernas roll i församlingen såg ut var olika. Det står att Ingrid S arbetade ”helst ensam i det hon funnit som sin uppgift” (Linköpings stift 2017, s. 57), medan Kärsti var del i en fyrklöver av medarbetare som tillsammans ”hade en fantastisk förmåga att knyta en mängd frivilligarbetare till sig i de olika verksamheter som fanns” (Linköpings stift, 2021, s. 33).

För de diakoner som arbetade i församling redan innan de vigdes var det vanligt att de fortsatte arbeta med samma uppgifter som innan, efter att de vigts. Ett undantag är Siri. Om henne står det:

Återkommen i tjänst i församlingen fick syster Siri ändrade arbetsuppgifter och kom att inrikta sig på besökstjänst och verksamhet bland äldre samt förtroendeuppdrag i diakonikretsen och som kyrkvård med sedvanliga diakonala och liturgiska funktioner i högmässan (Linköpings stift, 2013, s. 5).

Det ska också sägas att några av diakonerna aldrig blev anställda på en diakontjänst, även om de var anställda i en församling. Aina var anställd som tjänstebiträde och senare EFS-pastor, Maria som kantor och Jerker som församlingsassistent. Om Jerker står det följande: ”Så här i marginalen kan jag nog tycka att det är lite märkligt att Jerker inte kom att inneha någon diakontjänst fastän han var vigd diakon. Men här i Ödeshögs församling sågs han som ”Diakonen” (Linköpings stift, 2021, s. 76). Både Iris och Inga-Britta utbildades sig till diakoner, men arbetade aldrig i någon församling, utan inom vården som sjuksköterskor.

Sammanfattningsvis arbetade diakonerna med en rad olika uppgifter. Det vanligaste var arbete med barn och ungdomar, därefter med äldre och med uppgifter kopplade till hembesök eller vård. Det var också vanligt att arbeta med samtal, med ideella samt att tjänstgöra i gudstjänsten. I de flesta fall fortsatte diakonen med arbetsuppgifter som kan kopplas till personens tidigare utbildning eller yrke. Det står att diakonerna ”såg” människor. Flera av diakonerna arbetade aldrig på diakontjänster eller i församlingsarbete.

4.4 Rollen i församlingen efter pensioneringen

I lite mer än hälften (9) av minnesteckningarna beskrivs hur diakonen fortsätter ha uppgifter och engagemang i församlingen efter sin pensionering, ofta i den församling där de arbetat men ibland i andra församlingar. Engagemanget efter pensioneringen är ett viktigt minne som lyfts fram, kanske kan det ses som en sedvänja. Om Arne står det att ”tjänsten lämnade han vid pensioneringen, men inte diakonatet” (Linköpings stift, 2021, s. 23). Siri vikarierade efter pensioneringen, vilket jag tolkar som ett betalt arbete. I övrigt står det oftast att diakonerna är frivilliga vilket jag tolkar som att de arbetar utan att få ekonomisk ersättning för det.

Flera fortsätter att tjänstgöra i mässan, predika, läsa evangeliet och assistera i mässan. Några blir förtroendevalda. Andra gör frivilliguppdrag som vardagskyrkvärd, håller andakt på äldreboende, föreläser, har juniorverksamhet eller är värd på en diakonal mötesplats. Om Inga-Britt som aldrig arbetar i församling i sitt yrkesliv står det så här:

IngaBritt fick som pensionär idka mycket och god diakoni. Många blev hembesöken och syföreningsmedlemmarna omhuldades. Grannar på Kaplansgatan höll hon god kontakt med. IngaBritt var musikalisk och sjöng i Klockarängskören. Hon var väl bevandrad i vår psalmskatt och höll uppskattade föredrag (Linköpings stift, 2021, s. 72).

En av diakonerna, Kärsti, åkte som pensionär med Svenska kyrkans Mission till Sydafrika fyra gånger under en tioårstid, och efter det flyttade hon hem till Ersta och var volontär i både ljusstöpsningen och på oblatbageriet.

Sammanfattningsvis hade över hälften av diakonerna uppgifter i församling efter att de har pensionerats. De leder grupper, håller andakter, anordnar mötesplatser och tjänstgör i gudstjänsten. De förefaller oftast göra det ideellt, dvs. utan att få lön för arbetet.

4.5 Diakonens karaktärsdrag

Andra minnen som får stort textutrymme handlar om hur diakonen var som person. Samma person kan beskrivas med många olika adjektiv som i Marias fall:

Maria var en trofast och noggrann medarbetare. Till sitt sätt var hon bestämd. Somliga uppfattade henne nog som sträv och ibland lite avig – måhända beroende på en stor blyghet som utmärkte henne. Men hon var en mycket kunnig medarbetare. Hon hade en underfundig humor, som den som kom henne nära kunde glädja sig åt. Maria hade pigga och glada ögon. Hon var rak och ärlig (Linköpings stift, 2013, s. 82).

I läsningen har jag parat ihop och grupperat ord som påminner om varandra. Det ord som används mest frekvent är ordet glad (5 förekomster). Ord som jag ser som liknande är att ”ha humor”, ”vara energisk”, ”pigga”, ”levande”, ”folklig”, ”social”, ”entusiastisk” och ”frimodig”.

I beskrivningen av Kerstin kopplas hennes sätt ihop med det hon sett hos sina föräldrar som också representerade ett trossamfund:

Alltid välklädd och snygg, alltid med samma leende och tillmötesgående vem hon än mötte. Som dotter till officerare inom Frälsningsarmén hade hon nog fått lära sig detta mycket tidigt. Det fanns en självklarhet i hennes tro som smittade av sig (Linköpings stift, 2013, s. 74).

I hennes fall presenterar alltså skribenten hennes karaktärsdrag som något hon lärt sig av sina föräldrar.

Det näst mest förekommande ordet (4 förekomster) är ordet ”tjänande”. Ord som påminner om det är orden ”hängiven”, ”god”, ”omtänksam”, ”omsorgsfull”, ”trogen”, ”trofast”, ”ansvarsfull”, ”arbetsmänniska”, ”alltid redo att hjälpa”, ”aldrig rädd för att kavla upp ärmarna” och ”medmänniska”. Om Christina står det att: ”Christina var en person som ville alla människor väl. Hon var till för andra och glömde ibland bort sig själv” (Linköpings stift, 2021, s. 87).

Diakonerna beskrevs också med ord som ”vital”, ”handlingskraftig”, ”visionär”, ”initiativrik”, ”engagerad” och ”kreativ”. Jag sammanfattar dem med ordet ”handlingskraftig”. Andra ord som hänger ihop med varandra är orden ”intresserad”, ”empatisk”, ”lyhörd” och ”lyssnerska”; vilka jag sammanfattar med ordet ”lyss-

nande”. Ett annat kluster av ord kan vara “intellektuell”, “klarsynt”, “vetgirig” och “kunnig”; vilka jag sammanfattar med ordet “kunnig”.

I några minnesteckningar beskrivs personen som ”diakonissa” vilket markerar ett viktigt minne från den tid då diakonernas identiteter som diakon respektive diakonissa var skilda åt. En minnesteckning beskriver också förändringen då den könsneutrala termen diakon blev yrkestiteln för alla oavsett kön. Om flera står det att personen var “en diakonissa”, om Ulla så här:

hon var verkligen *diakonissa*, utbildad på Ersta diakonissanstalt! Titeln *diakon*, som vi numera använder, passar inte alls på henne! Hon var en gammaldags diakonissa i det ordets bästa betydelse. Alltid klädd i ämbetsdräkt. Bakom den här propra bilden fanns en idogt tjänande medmänniska och församlingsmedarbetare (Linköpings stift, 2013, s. 46).

Även de här orden hänger ihop med varandra; “kärv”, “sträv”, “reserverad”, “proper”, “bestämd” och “avig”. Jag sammanfattar dem med ordet “reserverad”.

Ord jag inte har kategoriserat är ”trygg”, ”självständig”, ”uthållig”, ”blyg”, ”rak”, ”ärlig”, ”lågmäld”, ”effektiv”, ”pedagogisk” och ”sparsam med orden”.

Sammanfattningsvis beskrivs diakonerna på många olika sätt men några ord eller ordkluster är mer förekommande, t.ex. “glad”, “tjänande”, ”handlingskraftig”, ”lyssnande”, “kunnig” och “reserverad”.

4.6 Diakonens kallelse

Det sista minnet i en historiekultur om diakonen som jag har sett, handlar om diakonens kallelse. Explicit är det inte ett tema som lyfts fram med många ord, men det går att se stråk av temat mellan raderna, t.ex. engagemang för medmänniskor, motiv till valet att bli diakon, eller referenser till diakoner eller präster som levtt före personen. I sju av minnesteckningarna lyfts ordet kall/kallelse fram explicit som ett minne.

Kallelsen är riktad mot olika uppdrag och roller. Maria och Christina hade en kallelse till kyrkan. Rodhe och Britt hade en kallelse till att bli just diakoner och Ingrid S fick en kallelse till att bli diakonissa. Om Britt står det också att hon kände sig kallad till just arbetet med barn och familjer:

...övertog Britt huvudledaransvaret för all barn- och familjeverksamhet i Mjölby församling. Under sitt arbete med Kyrkans barn- och familjeverksamhet blev Britt alltmera övertygad om att detta var en verkligt diakonal uppgift. Att leda detta för Kyrkan så livsviktiga arbete var en uppgift för en diakonissa/diakon (Linköpings stift, 2017, s. 46).

Kallelsen kunde alltså vara riktad till en roll eller till en särskild arbetsuppgift.

Flera diakoners kallelse är något som förändras över tid. När Christina och hennes make, som var präst, flyttade till Arboga kände hon sitt kall att arbeta inom kyrkan, men när han senare blir sjuk i demens blir hennes kallelse ”att vara vid hans sida – att älska i nöd och lust tills döden skiljer oss åt” (Linköping stift, 2021, s. 88). Rodhe hade först sin kallelse till vården av barn och äldre och sedan: ”Hon började längta efter möjlighet till att hjälpa människor till både kropp och själ och ande – ja, hon kände en kallelse till att bli diakon” (Linköpings stift, 2017, s. 51). Britt fick ”bejaka sin kallelse till vigningstjänst i Kristi kyrka, den kallelse hon anat redan som barn” (Linköpings stift, 2017, s. 47). Om Arne står att ”kallet förde honom till både parkbänkar och fängelser” (Linköpings stift, 2021, s. 23). Om Ingrid F står att hon först var kallad till skolans värld.

Några av diakonerna beskrivs få en kallelse vid en viss tidpunkt. Ingrid S fick en kallelse till att bli diakonissa under sin tid som socialsekreterare. Britt upplevde ett Gudstilltal när hon själv var patient på ett lasarett: ”Hon erfor en visshet om att hon skulle komma tillbaka till denna plats för att ge andlig hjälp och tröst till sjuka människor” (Linköpings stift, 2017, s. 47). Några år efter det annonserades det efter en sjukhusdiakon och Britt sökte och fick den tjänsten.

Det beskrivs också hur diakonerna har ett uppdrag gentemot sina egna släktingar. Elsie tar omsorg om sin mamma och beskrivs dessutom som en sammanhållande

länk i sin släkt. Britt är hemmafru och tar hand om sina barn. Ingrid F är prästfru och är hemma med barnen. Christina går hem från arbetet som diakon för att vårda sin man när han blir sjuk i demens.

Motiv till valet att bli diakon beskrivs på flera sätt. Elsie's grannar fick besök av en diakonissa. Om det kan vi läsa följande: ”till den familjen kom det ofta en diakonissa cyklande för att hjälpa och stödja medicinskt och socialt. Den då 15-åriga Elsie som just skulle konfirmeras tänkte: ”Tänk om jag kunde få bli en sådan syster”” (Linköpings stift, 2013, s. 59). För henne fanns motivet i att se och inspireras av en förebild. Kanske fann andra sin förebild hos föräldrarna, andra släktingar eller i församlingsverksamheten. Elsie, Maria, Rohde, Kerstin, Britt och Jerker hade föräldrar, fastrar eller morföräldrar som var präster, pastorer, frälsningsofficerare eller diakoner. Ingrid F och Aina hade makar som var präster. Monica och Inga-Britta var med i kyrkliga verksamheter som barn. Om Britt står uttryckligen att fastern som var diakonissa säkert väckte en längtan hos Britt att få tjäna Gud som diakonissa. I Ingrid F:s fall sägs konfirmandprästen ha stor betydelse för att hon valde att bli diakon.

Sammanfattningsvis är diakonernas kallelse riktad mot olika medmänniskor, uppgifter och roller. Kallelsen förändras över tid beroende på vad som händer i personernas liv. För en del kan motivet till kallelsen gå att hämta från förebilder som personerna mött eller haft i sin familj och släkt.

Så avslutar jag resultatdelens sex teman och går vidare till analys och slutsatser. Där får resultaten möta de övriga teoretiska perspektiv som jag har valt; luthersk kallelsesyn och professionsteori, och till slut formulerar jag uppsatsens slutsatser.

Kapitel 5 Analys och slutsatser

5.1. Analys

I analysdelen låter jag föregående kapitelns resultat möta de två kvarvarande teoretiska perspektiven; luthersk kallelse och professionsteori.

5.1.1 Luthersk kallelse

Utifrån Nahnfelts teori om luthersk kallelse har jag ställt följande analysfrågor till materialet: *Hur ser diakonens motiv och uppgifter ut i relation till andra medmänniskor? Vilka schabloner, situationer och aktioner går att se i materialet?*

Hur ser diakonens motiv och uppgifter ut i relation till andra medmänniskor? Vi har fått veta att Arnes kall förde honom till både parkbänkar och fängelser. *Schablonen* visar att diakonerna är kallade till att möta många olika medmänniskor i församlingen – ”att kunna nästan allt”. Diakonen är kallad att särskilt möta barn, ungdomar, äldre eller sjuka, att möta människor i samtal och att finnas i gudstjänsten. En särskild kallelse finns till människor i utsatthet. En av diakonerna är kallad till att vara arbetsledare. En annan till att protestera mot orättvisa strukturer.

Jag kan se att kallelsen riktas mot många olika grupper av medmänniskor, och att motivet till kallelsen kan gå att finna hos förebilder i diakonernas närhet. Det kan vara föräldrar, släktingar eller andra personer som diakonen känner till. Kallelsen har sin utgångspunkt och sitt mål i relationer till människor.

Maria hade och Christina fick en kallelse till kyrkan. Ingrid S blev kallad till att bli diakonissa och Britt till att bli diakon. *Schablonerna* visar att kallelsen kan vara dels till kyrkan eller till vigningstjänsten, professionen, som diakon.

Om diakonerna lever sin kallelse genom sitt sätt att vara som personer och diakoner så ser jag att *schablonerna* ”glad”, ”tjänande”, ”handlingskraftig”, ”lyssnande”, ”kunnig” och ”reserverad” kan vara delar i av en konstruktion av vad det är att vara kallad till diakon.

Det är tydligt att kallelsen för flera av diakonerna är något som ändras över tid, i en process av livstolkning som Nahnfeldt skriver. Olika *situationer* synliggör öppningar för omtolkning. Ingrid F var först kallad till skolans värld. Britt anade sin kallelse till vigningstjänst redan som barn, men hindrades då hon gifte sig. Ingrid S fick sin kallelse under tiden som socialsekreterare. Rohde hade först en kallelse till vården av barn och äldre och sedan en kallelse till att bli diakon. *Aktionen* som visar på livsvalet att bli diakon är att personerna påbörjar en diakonutbildning och sedan vigs.

Diakonerna är också vid sidan av församlingslivet kallade till att vara hustrur till sina män, och kvinnorna är kallade till att ha omsorg om och vårda föräldrar, barn och makar när de behöver omsorg. När sådana *situationer* uppstår är diakonens *aktion* att agera i omsorg.

En annan *schablon* för diakonens kallelse förefaller vara att arbeta ideellt i församlingen efter sin pensionering. Om *situationen* för den nya livstolkningen är just pensioneringen, så är *aktionen* den uttalade avsikten att ta sådana uppdrag och sedan också göra så.

Sammanfattningsvis är diakonernas kallelse föränderlig över tid och riktas mot olika medmänniskor i församlingen eller i diakonens privatliv. Diakonens kallelse i relation till medmänniskor är att handla aktivt som omsorgsgivare och ledare. Motivet till kallelsen finns ofta hos kyrkliga förebilder. På så sätt har kallelsen både sitt ursprung och sitt mål i relationen till andra människor.

5.1.2 Professionsteori

Utifrån Brantes professionsteori har jag ställt följande analysfrågor till materialet: *Vilken vetenskaplig kunskap vilar diakonernas profession på? På vilket sätt är*

diakonerna i minnesteckningarna professionaliserade i jämförelse med de andra semi/välfärdsprofessionerna, ex. socionomer och sjuksköterskor.

Brante menar att definitionen av en profession utgår från dess koppling till vetenskaplig kunskap. Professioner får status, förtroende, diskretion och autonomi för att de är förmedlare av den högsta kunskapen inom ett område. De minnestecknade diakonerna hade med sig en rad olika yrkeskunskaper när de vigdes till diakoner. De var bl.a. sjuksköterskor, förskolelärare, socionomer, församlingsassistenter, banktjänstemän, kansliskrivare, socialsekreterare och kantorer. Erfarenheten som prästfru var också en kunskap som de drog nytta av i professionen som diakoner. De diakoner som var sjuksköterskor ägnades sig också åt vårduppgifter i sin profession som diakoner, liksom de som var förskollärare och församlingsassistenter arbetade med barn och ungdomar i arbetet som diakoner. Maria som var blev kantor inom ramen för diakonutbildningen, arbetade huvudsakligen med kantorsuppgifter i församlingen. Sammanfattningsvis är det tydligt att diakonerna hade med sig vetenskapliga kunskaper från en rad olika akademiska fält.

Professioner stärks när kunskapsområdet har en tydlig koppling till praktiken. För de minnestecknade diakonerna är kopplingen mellan teori och praktik tydlig, men deras kunskapsområden är olika och inte samma för alla. På avstånd kan det ses som att diakonerna tillhörde olika professioner, snarare än en och samma. Diakonerna står på olika kunskapsområden som var för sig kopplar an till deras diakonala handling och praktik.

Värt att tydligare lyfta fram är att några av diakonerna var anställda i församlingen redan innan de utbildade sig och vigdes till diakoner. De arbetade ofta med samma arbetsuppgifter både före och efter att de vigdes. Utbildningen och vigeningen utgjorde i sig inte ett inträde i nya kunskaper eller arbetsuppgifter.

Brante beskriver hur flera semiprofessioner t.ex. sjuksköterskor och socionomer professionaliserats genom politiska beslut. Minnesteckningarna nämner inte exempel på förändringar som stärkt diakonens profession, vare sig professionaliseringsförsök ”uppifrån” från politik eller organisationsledning, eller ”underifrån” från diakonerna själva. De enda förändringar i politik/organisation som minnes-

teckningarna berättar om är när gifta kvinnor fick möjlighet att diakonvigas, när vighningen började ske i stiftens domkyrkor i stället för på diakoniinstitutionerna och när de båda titlarna ”diakon” och diakonissa” ersattes med enbart titeln ”diakon”. Förutom det nämns inga politiska beslut eller liknande. Minnsteckningarna nämner inte heller några förändringar inom utbildning eller forskning på högskola eller universitet, som påverkat kunskapsområdet och därmed professionen.

Sammanfattningsvis visar analysen att de minnstecknade diakonerna förefaller vila på flera olika professioner, i bemärkelsen kunskapsområden, snarare än en och samma profession. Att utbilda sig och vigas till diakon gav inte diakonerna så förändrade kunskaper att deras arbetsuppgifter förändrades avsevärt. Minnsteckningarna berättar inte om diakonens professionaliseringsprocess när det gäller förändringar i sitt kunskapsområde.

5.2. Slutsatser

Med hjälp av min analys kommer jag här att presentera uppsatsens slutsatser utifrån dess två frågeställningar.

5.2.1 Minnen och historiekultur

Min första frågeställning var: *Vilka minnen lyfts fram i minnsteckningarna och vad säger analysen av det historiebruket om historiekultur kring diakonen som ämbetsbärare?*

I resultatdelen har vi sett att vissa minnen lyfts fram som centrala i en historiekultur om diakonen. En del är diakonens yrkesbana innan hen utbildas och vigs till diakon. Historiekulturen innehåller tydliga berättelser om platsen för diakonens utbildning och vighning; diakoniinstitutionen, domkyrkan och sedvänjan att få ett s.k. diakonspråk. Vighningen markerar en förändring i diakonens liv och gärning. Efter den följer beskrivningar av diakonens arbetsuppgifter och hur diakonen är som person. Diakonen kan ”nästan allt”, och arbetar framför allt med barn och ungdomar, äldre, vård, samtal och i gudstjänsten. Diakonen är ”glad”, ”tjänande”, ”handlingskraftig”, ”lyssnande”, ”kunnig” och ”reserverad”. Arbetsgruppen för minnsteckningarna i Linköpings stift beskrev att minnsteckningarna speglar vad

som har värderats i Svenska kyrkans församlingar. På så sätt kan dessa arbetsuppgifter och karaktärsdrag tolkas som att de setts som viktiga när diakonerna verkade åren 1936–2013, och i den tid åren 2013–2021 då minnesteckningarna publicerades.

En annan del av en historiekultur är beskrivningen av att diakonerna fortsätter med ett ideellt engagemang i församlingen efter sin pensionering. Även det kan ses som viktigt och värderat.

5.2.2 Diakonens kallelse och professionaliseringsprocess

Min andra frågeställning var: *Hur kan minnesteckningarna bidra till en förståelse av diakonens kallelse och professionaliseringsprocess?*

Minnesteckningarna visar att diakonernas kallelse förändras under livets gång, i en process av livstolkning. Kallelsen är före utbildningen och vigningen, riktad mot medmänniskor i personens tidigare yrkesroller. Genom utbildningen och vigningen, som en tydlig handling, riktas kallelsen som diakon mot barn och ungdomar, äldre, sjuka och utsatta människor. Att möta dessa människor är en del av en schablon för vad det är att vara kallad till just diakon. En annan del av kallelsen är att tjänstgöra i gudstjänsten. Diakonen, och framför allt diakonen som är kvinna, är ofta även kallad till att vårda om familjemedlemmar när de behöver det; barn, makar och föräldrar. Även det är en del av en schablon för diakonens kallelse.

I schablonen för diakonens kallelse ingår karaktärsdrag som ”glad”, ”tjänande”, ”handlingskraftig”, ”lyssnande”, ”kunnig” och ”reserverad”. Diakonen förefaller också vara kallad till att arbeta ideellt som pensionär.

Diakonerna i minnesteckningarna står på flera olika vetenskapliga kunskapsområden, och kan i Brantes mening inte ses ha kommit särskilt långt i en professionaliseringsprocess. De tidiga diakonerna som alla var sjuksköterskor kan ses stå på samma vetenskapliga kunskapsområde, men de som utbildade sig och vigdes under senare delen av 1900-talet hade många olika utbildningar och arbetsuppgifter i rollen som diakoner. För flera av diakonerna gjorde utbildningen och vigningen ingen större skillnad för vilka arbetsuppgifter de hade i församlingen. Det enda

som ändrades var deras titel och deras kläder som ämbetsbärare. Personen blev som diakon ämbetsbärare, men fortsatte ofta med liknande arbetsuppgifter som hen utfört i sitt tidigare yrke. Fackutbildningen formade i mångt och mycket diakonen som ämbetsbärare.

Minnesteckningarna berättar endast om tre förändringar i strukturen kring diakonen; förändringen att kvinnliga diakoner fick gifta sig, att diakoner vigdes i stiftets domkyrka i stället för på den diakoniinstitution där de utbildades, och att den könsneutrala titeln ”diakon” infördes för alla oavsett om de var kvinnor eller män.

Kapitel 6 Diskussion

6.1. Empirisk reflektion

Flera teman från tidigare forskning går att känna igen i min uppsats. Den understryker Christiansson Drake och Inghammars fråga om vad som egentligen är det konstitutiva i att vara diakonvigd, och om det är så att alla förändringar som skett inom diakonyrket har bidragit till att det har fortsatt söka sin professionsform (Christiansson Drake och Inghammar, 2023). Som tidigare forskning visat styrker min uppsats att diakonens profession under åren 1936–2013 inte stod på någon tydligt avgränsad vetenskaplig grund. Det är också, i likhet med det Lundström skriver, tydligt att vinningen för de minnestecknade diakonerna gjorde liten praktisk skillnad (Lundström, 2024).

Diakonernas yrkesroll kan som Engel skriver i sin avhandling ses både som diffus och fri, och diakonen som person får stort fokus i förhållande till diakonen som professionsutövare (Engel, 2006). Min uppsats visar också det Engel och Christiansson Drakes skriver i sin rapport om bristen på koncensus kring diakonens kompetens. Min uppsats understryker det de skriver om att diakonens uppdrag är uppsplittrat på många olika uppgifter. Finns det en förväntan på diakonen att kunna ”nästan allt” som en av diakonerna som minnestecknats sägs kunna? (Christiansson Drake och Engel, 2018) Min uppsats visar att personliga egenskaper hänger nära samman med diakonen som ämbetsbärare. Det visar på samma personliggörande av diakonens profession, det diakonala syndromet som tidigare forskning visat, och att personlig kompetens tydligt lyfts fram, vid sidan av den kompetens som ges i diakonutbildningen.

Eftersom de minnestecknade diakonerna verkade under så lång tid som åren 1936–2013 går det att känna igen Inghammars genomgång av diakonens historia, som hon ger i sin avhandling. Minnesteckningarna speglar ett stycke historia i

diakonens profession. Diakonlöftet och kallelsen ”att stå på de förtryckas sida”, som infördes i handboken 1987, återfinns t.ex. bara i en minnesteckning av en diakon som vigdes 1993 (Inghammar, 2005).

Minnesteckningarna lyfter inte särskilt fram det faktum att de flesta diakonerna var kvinnor, något som berörs i tidigare forskning. Det finns inga spår av hur det påverkat diakonen eller diakonin, förutom den regel som fanns att kvinnliga diakoner inte fick gifta sig, medan manliga diakoner fick det. Minnesteckningarna vittnar inte annars om diakoners underordning, att diakonen skulle få rollen som prästens ”andre” eller om att diakonyrket uppfattats som en kvinnlig kallelse. Dock är det tydligt att flera av diakonerna som var kvinnor också tog ansvar som anhörigvårdare för barn, föräldrar och makar, vilket är ett uttryck för ojämlikhet mellan kvinnor och män.

En fråga som forskningen lyfter fram är diakonens liturgiska roll (Säll och Ahlqvist, 2022). Min uppsats visar att arbetsuppgifter i gudstjänsten är något som går som en röd tråd från de tidiga diakonerna till de senare. Trots väldigt skiftande utbildningar och arbetsuppgifter är det många diakoner som med olika uppgifter, bl.a. som predikanter, utför uppgifter i gudstjänsten. Min uppsats visar att flera av diakonerna gavs ett utrymme att tjänstgöra i gudstjänsten.

Christiansson Drake och Inghammar skriver att en vanlig brännpunkt i diskussionen om diakonen i Svenska kyrkan handlar om relationen till det allmänna prästadömet (Christiansson Drake och Inghammar, 2023). Där visar min uppsats att det var vanligt att de minnestecknade diakonerna arbetade ideellt som pensionärer.

6.2. Teoretisk reflektion

Jag har använt mig av tre teoretiska begrepp i uppsatsarbetet. Teorin om historiebrik har tydligt visat på historiekultur kring diakonen som ämbetsbärare. Teorin har varit lätt att arbeta med i förhållande till materialet och varit hjälpsamt i förhållande till uppsatsens syfte och frågeställningar.

Nahnfeldts teori om luthersk kallelse har med sitt breda anslag varit till hjälp för att fånga in material. Min egen förförståelse av vad en kallelse kan vara, var mycket smalare än det som teorin greppar om, och det som teorin hjälpte mig att se var intressant på många sätt. Jag har hört personer säga att teorin p.g.a. sin bredd upplevs som luddig och oprecis, men i mitt eget arbete har jag upplevt teorin hjälpsam just p.g.a. sin bredd. Teorin om luthersk kallelse var till stor hjälp för att svara på mina frågeställningar.

Brantes teori om professionerna står på en definition som jag själv uppskattar, det vetenskapliga kunskapsområdet. Att arbeta med teorin i förhållande till materialet var däremot inte helt lätt, eftersom Brantes definitionen fångade in vissa delar av materialet men inte allt som skulle kunna ha använts om jag använt en annan teoretisk ingång kring just professionsfrågan. Tidigare forskning använder andra definitioner för att ringa in vad som karaktäriserar en profession. Arbetet med Brantes teori visade på vissa aspekter av diakonens profession, men en annan teori kunde ha gett ännu mer material till mina frågeställningar. Jag uppfattar Brantes avsikt med sin teori som att han vill snäva av definitionen av vad en profession är, för att det ska vara möjligt att mer fokuserat fånga in utvecklingen av ett yrkes professionsresa. Det kan både ses som teorins fördel och nackdel.

I de tidiga läsningarna av minnesteckningarna så såg jag många olika teman och möjliga teoretiska frågeställningar. Det var en utmaning att välja ut teoretiska perspektiv, och flera t.ex. kring roll och identitet valdes bort. Jag hade också kunnat välja ett teoretiskt perspektiv med fokus på genus för att lyfta och skapa kunskap kring det temat. En annan väg hade varit att vara ännu mer sparsam i mina val. Teorin om historiebruk kändes självskrivnen men jag kunde ha valt antingen kallelse eller profession och tagit in fler perspektiv på ett av dessa teman för att åstadkomma mer djup i respektive frågeställning.

6.3. Metodisk reflektion

Jag har valt att arbeta med en kvalitativ innehållsanalys av minnesteckningarna. Metoden har fungerat väl och jag upplever att jag har fått ut det mesta av minnes-

teckningars innehåll. Med en abduktiv ansats har materialet och teorin fått gå i dialog med varandra.

Eftersom minnesteckningarna till stor del handlar om diakonen som person, ämbetsbärare och profession, lyckades jag fånga in stora delar av innehållet kategoriserat genom mina valda teman. Jag kunde istället ha satt fokus på diakonin. På det temat fanns också material, om än i mindre omfattning. Uppsatsen kunde då ha handlat mer om diakonernas och församlingarnas syn på vad diakoni är eller bör vara.

Min studie kan inte jämföras med andra material, eftersom sådana, vad jag vet, inte finns att jämföra med. I framtida forskning vore det intressant att fånga in ett större material, från flera stift i Svenska kyrkan för att få en bredare bild. Måhända pekar andra minnesteckningar ut andra teman än de jag har sett i mitt uppsatsarbete.

6.4. Avslutande reflektioner

För framtida forskning vore det intressant att gräva djupare i frågorna om diakonens profession. Det skulle ge viktig kunskap om hur det står till med professionen idag och hur den kan stärkas i framtiden. En fråga kan vara vilka vetenskapliga kunskaper som diakonens profession vilar/bör vila på. En annan fråga är vilka som är diakonens särdrag.

Uppsatsen visar att många av de minnestecknade diakonerna arbetade ideellt efter sin pensionering. Jag har under en längre tid hört från nu pensionerade diakonkollegor att de upplever att det än idag finns en förväntan på diakoner att arbeta oavlönat som pensionärer, medan pensionerade präster oftast ges lön för sin insats. Det upplevs av diakoner som ett problem och som ett uttryck för en icke jämställd kyrka. Det skulle behöva tydliggöras hur diakonens uppdraget skiljs åt från det allmänna prästadömet, alla kristnas uppdrag, och på vilka villkor den pensionerade diakonen respektive prästen verkar i Svenska kyrkan.

Sammanfattning

Diakoner har utbildats och vigts med koppling till Svenska kyrkan sedan 1850-talet, och yrket har sedan dess förändrats på många sätt. Än idag finns frågor om diakonens yrkesroll, identitet, kallelse och profession. Syftet med den här uppsatsen var att analysera minnesteckningar av avlidna diakoner för att få ny kunskap om diakonen som ämbetsbärare. Utifrån syftet skulle uppsatsen svara på två frågeställningar:

1. Vilka minnen lyfts fram i minnesteckningarna och vad säger analysen av det historiebruket om historiekultur kring diakonen som ämbetsbärare?
2. Hur kan minnesteckningarna bidra till en förståelse av diakonens kallelse och professionaliseringsprocess?

Med en abduktiv ansats arbetade jag med en kvalitativ innehållsanalys av sjutton minnesteckningar från Linköpings stift publicerade 2013, 2017 och 2021. De minnestecknade diakonerna var verksamma under åren 1936–2013. I uppsatsen arbetade jag med tre teoretiska perspektiv: historiebruk, luthersk kallelse och professionsteori.

En historiekultur kring diakonen innehåller bl.a. diakonens yrkesbana innan hen utbildades och vigdes till diakon, såväl som diakonutbildningen och vinningen. Den innehåller också diakonens arbetsuppgifter och hur diakonen är som person. Diakonen kan ”nästan allt”, och arbetar med många olika målgrupper och uppgifter. Diakonen är ”glad”, ”tjänande”, ”handlingskraftig”, ”lyssnande”, ”kunnig” och ”reserverad”. Historiekulturer beskriver också att hen har ett ideellt engagemang i församlingen efter sin pensionering.

Uppsatsen visar att diakonernas kallelse förändrades under livets gång, i en process av livstolkning. Det finns flera schabloner kring diakonens kallelse. Den är

före utbildningen och vigningen, riktad mot medmänniskor i personens tidigare yrkesroller. Efter vigningen riktas kallelsen som ämbetsbärare mot barn och ungdomar, äldre, sjuka och utsatta människor. En annan del av kallelsen är att tjänstgöra i gudstjänsten. Diakonen, och framför allt diakonen som är kvinna, är ofta kallad till att vårda om familjemedlemmar när de behöver det. Motiv till kallelsen finns hos förebilder i diakonens närhet.

Diakonerna i minnesteckningarna var utbildade inom flera olika vetenskapliga kunskapsområden, och kan inte betraktas tillhöra en samlad profession. För flera av diakonerna gjorde utbildningen och vigningen ingen större skillnad för vilka arbetsuppgifter de hade i församlingen. Fackutbildningen var en central faktor för att forma diakonen som ämbetsbärare.

Referenser

Litteratur

Aldén, Lars (2022). *Nytta och svårigheter med minnesteckningar och herdaminnen*. Lund: Stiftshistoria sällskapet i Lunds stift.

Boréus, Kristina & Bergström Göran (2018). *Textens mening och makt: metod-bok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur.

Biskopsmötet (2014). *Kallad till diakon och präst i Svenska kyrkan*. Uppsala: Svenska kyrkan.

Biskopsmötet (2015). *Ett biskopsbrev om diakoni*. Uppsala: Svenska kyrkan.

Brante, Thomas (2014). *Den professionella logiken*. Stockholm: Liber.

Brodd, Sven-Erik (1993). *Diakonater. Från ecklesiologi till pastoral praxis*. Skriftserien Tro och tanke 1992:10. Uppsala: Svenska kyrkans forskningsråd.

Christiansson Drake, Elisabeth och Engel, Charlotte (2017). *Diakonins strukturer: En presentation av tre empiriska studier av den församlingsdiakonala verksamheten i Stockholms stift 2016/2017*. Stockholm: Svenska kyrkan.

Christiansson Drake, Elisabeth (2022). Diakonater – en vigningstjänst i Svenska kyrkan, i Christiansson Drake, Elisabeth, Hansson, Mats J. och Linde, Stig (red.) *Diakoni – reflektion och praktik*. Stockholm: Verbum.

Christiansson Drake, Elisabeth och Inghammar, Helena (2023). Diakonater i Svenska kyrkan - Professionalisering och teologiskt ramverk 1987–2022. *Svensk kyrkotidning, nummer 3*.

Christiansson Drake, Elisabeth och Linde, Stig (2022). *Stora Skändal. Arbetet, livet och diakonerna*. Stockholm: Appell förlag.

Claesson, Urban och Neuhaus Sinikka (red.) (2014). *Minne och möjlighet. Kyrka och historiebruk från nationsbygge till pluralism*. Göteborg: Makadam förlag.

Eckerdal, Per (2023). *Viljan att se, kraften att förändra*. Bromma: Förlaget Näringslivshistoria.

Edgardh, Ninna (2019). *Diakonins kyrka. Teologi, kön och omsorgens utmattning*. Stockholm: Verbum.

Edgardh, Ninna (2024). Diakonen i Svenska kyrkans vigningstjänst, i Rubenson, Karin och Tillberg, Karin (red). *Vigd till tjänst: om ämbetet i Svenska kyrkan*. Stockholm: Verbum.

Engel, Charlotte (2006). *Kyrkans sociala arbete – för vem och varför? en religionssociologisk studie av ett diakonalt dilemma*. Sköndalsinstitutets skriftserie. Stockholm: Ersta Sköndal högskola.

Hansson, Mats J (2019). Professionella diakoner? i Christiansson, Elisabeth och Linde, Stig (red.) *Kan barmhärtighet institutionaliseras?* Skellefteå: Artos & Norma bokförlag.

Inghammar, Helena (2005). *Från moderhuset till domkyrkan. Upptagning, invigning och vigning av diakoner och diakonissor i Svenska kyrkan 1855-1999*. Skellefteå: Artos och Norma.

Johansson, Kärsti (2009). *Va! Är jag pensionär?* Klockrike: Noteria förlag.

Linde, Stig (2019). Institutionaliseringsen av en kallelse – framväxten av en yrkeskår, i Christiansson, Elisabeth och Linde, Stig (red.) *Kan barmhärtighet institutionaliseras?* Skellefteå: Artos & Norma bokförlag.

Linköpings stift (2013). *Se jag vill bära... Minnesteckningar*. Linköping stifts synodalmöte 2013.

Linköpings stift (2017). *En mångfald gåvor... Minnesteckningar*. Linköping stifts synodalmöte 2017.

Linköpings stift (2021). *Ge rum åt mig i era hjärtan. Minnesteckningar*. Linköping stifts synodalmöte 2021.

Liss, Lena Marie (2024). *Ängeln på Brynäs. Gävle: X*.

Lundström, Erik (2024). Det andra ämbetet. En dekonstruktion av den hierarkiska ämbetspraktikens grundläggande ABC, i Rubenson, Karin och Tillberg, Karin (red). *Vigd till tjänst: om ämbetet i Svenska kyrkan*. Stockholm: Verbum.

Mannerfelt, Frida och Maurits Alexander (2021). *Kallelse och erkännande. Berättelser från de första prästvigda kvinnorna i Svenska kyrkan*. Göteborg: Makadam förlag.

Nahnfeldt, Cecilia (2016). *Luthersk kallelse, handlingskraft och barmhärtighet*. Stockholm: Verbum.

Nordbäck, Carola (2014). Kyrkohistorisk historiebruksforskning, ur Claesson, Urban och Neuhaus Sinikka (red.). i *Minne och möjlighet. Kyrka och historiebruk från nationsbygge till pluralism*. Göteborg: Makadam förlag.

Stenvall, Gunnar (1951). *Marie Cederschiöld, Sveriges första diakonissa*. Minnesteckning. Lund: Gleerups förlag.

Säll, Charlotte och Ahlqvist, Karin (2022). Diakonens uppgifter i Svenska kyrkans gudstjänst, i Christiansson Drake, Elisabeth, Hansson, Mats J. och Linde, Stig (red.). *Diakoni – reflektion och praktik*. Stockholm: Verbum.

Internetkällor

Christiansson Drake, Elisabeth och Inghammar, Helena (2024, februari 2). Diakonats identitet måste bearbetas vidare. Kyrkans tidning. Hämtningsdatum 2025-02-23.

<https://www.kyrkanstidning.se/teologi/diakonatets-identitet-maste-bearbetas-vidare>

Nätverket för diakoners ledarskap (2024, november 3). Diakonalt forum. Hämtningsdatum 2025-02-23.

<https://www.facebook.com/groups/872405476563849/permalink/2082047962266255/?mibextid=rS40aB7S9Ucbxw6v> .

Sundin, Nestor (1973). *Diakoni på 20-talet i Lappland*. Hämtningsdatum 2025-04-24.

<https://www.mchs.se/download/18.55070bd218f39481be761a5a/1715789022342/Sundin,%20Nestor%201973%20Diakoni%20p%C3%A5%2020-talet%20i%20Lappland.pdf>

Wikipedia. *Parentation*. <https://sv.wikipedia.org/wiki/Parentation> Hämtningsdatum 2025-02-08

Intervju

Intervju med arbetsgruppen för minnesteckningar i Linköpings stift, 2025-03-10.

Bilaga 1

Intervjuguide

Digital intervju med arbetsgruppen för minnesteckningarna i Linköpings stift.

1. Kan ni berätta vad en minnesteckning är för något?
 - Vilket är syftet med ert minnesteckningsprojekt? Har det förändrats över tid?
 - Finns det särskilda riktlinjer för vad en minnesteckning ska innehålla?
2. Kan ni berätta om ert arbete som redaktörer?
3. Kan ni berätta mer om när arbetet med att minnesteckna diakoner började?
 - Ser ni att det finns någon skillnad i arbetet med att minnesteckna diakoner resp. präster?
 - Finns det några särskilda utmaningar i arbetet?